

„a testre váró lelkek egyre közönyösebbek”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KETSZER EGY HONAPBAN KOLOZSVÁRON
XXIII. ÉVFOLYAM 2012. 15. (605.) SZÁM — AUGUSZTUS 10.

ára 2 lej

Párizsi ház

JANCSÓ MIKLÓS

Jancsó Elemér Párizsban

Cseke Péter kitűnő könyvének olvasása (Cseke Péter: *Védjegyek Íróportrék-ellenfényben* Kriterion 2011) késztetett arra, hogy megírjam emlékeim egy részét apámról, Jancsó Elemerről. A Cseke könyvében szereplő írók, képzőművészek közül sokat ismertem, néhányhoz közülük gyermekkori emlékek kötnek: felsejlik Szabédi László, amint apámmal sétál Borberekén és ugyan mi másról, ha nem irodalomról beszélgetnek, az örök lelkes, tiszta tekintetű és -szívű Balogh Edgár „bácsi”, akihez immár én is hozzábá-csisodtam... Vagy Páskándi Géza, akivel de gyakran találkoztam a kolozsvári éjszakában az 1968-as év után, amíg el nem hagyta az országot. És Debreczeni László, aki hetente meglátogatta özvegyen maradt anyámat, és emlékeztek azokra az időkre, amikor élt még Jancsó Béla és apám...

Jancsó Elemér kapcsán Cseke Péter megemlíti, idézem: „Jancsó Elemért egyrészt a francia felvilágosodás vonzotta Párizsba, másrészt a színházak világa.” (Itt megjegyzi Cseke: Jancsó Miklós színművész úgy tudja, hogy párizsi tanulmányévei idején édesapja statisztált a Comédie-Française-ben.). Az olvasottak hatására telefonáltam Cseke Péternek: igen, apám rendszeresen „fellépett” a Comédie színpadán...

– Írjál erről – biztatott, és én, íme fájó örömmel emlékezem az elmúltakra, az elmulasztásokra, azokra a múltidéző estekre, amikor apám mesélt utazásairól, úti élményeiről, F. úrról, aki egy családi tragédia folytán az Idegenlégióba került (tetten érte feleségét és megölte), majd leszerelt, de nem jött haza. (A Jancsó fiúk – Béla és Elemér – magyar könyveket küldtek a magyar légiósoknak – így ismerkedtek össze.) Apám látogatása Szidi-bel Abbasbe... F. leszerelt légionista ágya felett egy asszony elmosódott fényképe, egy mosolygó kisgyerek... Kemény, boldogtalan életek mögött némán meghúzódó, szörnyű tragédiák.

De visszatérve a színházhoz:

Jancsó Elemér már diákkorában érdeklődött a színház iránt, talán ez is, no meg a viszonylag jól fizetett statisztálás késztette arra, hogy jelentkezzen a Comédie-Française statisztatoborzó részlegén.

Fénykép is maradt a „színészi” múltból: kedves emléke lehetett apámnak, hogy gyakran szerepelhetett a számára, ha nem is világot, de egy kis zsebpénzt jelentő deszkákon, ugyanis a képet berámáztatta és a Rákóczi úti lakásunk képgyűjteménye részeként igen nagy becsben tartotta.

>>>>> folytatás az 5. oldalon

- Székely Csabával beszélget Papp Attila Zsolt
- Király László versei
- Sigmond István: Molekulák 33.
- Potozky László: Téli eső
- Vallasek Júlia: Angolkeringő 2.
- A NAGY KILOMETRIK

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között.
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKONT.

15

Beszélgetés Székely Csaba íróval, drámaíróval
„Ne maradjunk semlegesek
a színpadi történésekkel szemben”

– A Bányavirág című színdarabod, a marosvásárhelyiek előadásában, elvitte az idei Pécsi Országos Színházi Találkozó (POSZT) fődíját. Tavaly ugyanott és ugyanazért a művedért megkaptad a legjobb friss magyar drámának járó Vilmos-díjat. A darabot – ha jól tudom – két társulat is színre vitte, és érdeklődik iránta a budapesti Nemzeti Színház is. Talán nem túlzás azt állítani, hogy a magyar színházi szakma a tenyerén hordoz. Mivel magyarázod ezt a sikerszíriát (saját tehetségeden kívül, persze)?

— Ez egy országhatáron átnyúló összeesküvés eredménye, amely mögött a dramaturgok titkos társasága áll. Köztudott, hogy a színházi életben ők mozgatják a szálakat a háttérből. De komolyra fordítva a szót, úgy esett, hogy ez a szöveg tavaly elkezdett kézzől kézre járni, nekem fogalmam sem volt erről, és nagyon sok színházi ember elolvasta, egyébként tényleg néhány kedves dramaturgnak köszönhetően. Ők úgy gondolták, hogy számukra fontos ennek a darabnak a sorsa, és nem szabad hagyni, hogy elkallódjék. Így aztán szép lassan, vagy nem is annyira lassan, a szöveg elindult egy úton. Ez a sztori magyarországi része. Nálunk egyszerűen az történt, hogy Sebestyén Ába megismerte a drámát azon a műhelygyakorlaton, ahol született (mármint a dráma született ott, nem Ába), és elhatározta, hogy megrendezi. Aztán egyik esemény követte a másikat.

– Erdélyben nem tolonganak kifejezetten a drámaírók. Költők vannak bőségesen, prózaíró is akad, de a dráma mintha kevésbé lenne jelen a kulturális nyilvánosságban – pedig igazán jelentős drámai hagyományunk van, elég Páskándira vagy Sütőre gondolnunk. Szerinted, mi ennek az oka?

– Ennek a feladványnak szerintem több megfejtése is van, néhányat sejtek, de egész biztosan nem tudom mindegyiket. Ha tágabb kontextusban nézzük a kérdést, akkor azt mondom, hogy talán

azért, mert jelenleg az erdélyi magyar kulturális élet nem igazán kedvez egy erős drámairodalom megszületésének. Nem érezhető, hogy itt érdemes drámát írni. Mert megírod, és mit kezdesz vele? Támogatást nem kapsz érte, megjelen tetni nem fogod, a színházak pedig bizalmatlanok az itteni élő drámaíróval szemben, nem játsszák a darabjait, nem kéri fel írásra, fordításra, együttműködésre. Inkább magyarországi szerzőkkel foglalkoznak. Kivéve Kolozsváron, ott viszont már régóta csak egyetlen kortárs erdélyi magyar szerző darabjait játsszák, nincs sok esély bekerülni a repertoárba. Aztán ott van az ezzel összefüggő szűkebb kontextus, ami azt mutatja, hogy drámát írni valamivel kockázatosabb, mint verset vagy prózát. Ha írsz egy rossz kötetet, de a cimborád kiadóigazgató, netán te magad vagy az, és jó a könyv PR-ja, akkor ugyanannyi példányban el lehet sózni, mint egy zseniális művet, és nem veszítettél semmit. Ha viszont írsz egy rossz darabot, azt hiába reklámozod agyon, akkor is megbukik, és hamar leveszik a műsorról. Ha írsz egy jó darabot, de rosszul állítják színpadra, megint megbukik. Tovább is van, mondjam még? Jó, még egyet. Az irodalmi és a színházi élet két párhuzamos világ, kevés az átjárás. Az irodalmi élet nagyjából kitalálta, hogy mit kezdjen a kortárs szerzőkkel, a színházi még nem. És így tovább.

– Te is „kacsaringós” úton jutottál el a dráma művészetig. Kortárs szerzőkről írott paródiákkal kezdted az alkotói pályádat. Számodra – szerzőként – milyen út vezetett a Bányavirág világáig és műfajáig? Parodistaként használt eszköztáradat mennyiben tudtad hasznosítani ebben a folyamatban?

– Néhány évvel ezelőtt még nem gondoltam, hogy valaha drámát fogok írni. A színház tényleg egy másik világ, és kívülről nézve nem feltétlenül rokonszenves. Belülről még kevésbé. De sajnos most már nem tudok megenni nélküle. Az ide vezető út elég hosszú volt.

sok mindent kipróbáltam, aztán egy váratlan fordulat, az angol nyelvű rádiójáték-pályázat tolt a drámaírás felé. Nem tudom, mennyiben használok a paródiáírás során szerzett tapasztalatokat, talán ragadt rám valamennyi forma- és stílusérzékenység, ami segít könnyebben behelyezkedni különböző beszéd-módokba, de lehet, hogy nem így van.

– Írsz-e vagy tervezel-e még írni paródiákat?

– Nem, de a parodizálással járó attitűd szerintem mindig is jellemző lesz rám.

– Úgy tűnik, vonzódasz a „hiányterületek” iránt: egy, az erdélyi magyar irodalomból eléggé hiányzó műfajban, a krimiben is kipróbáltad magad, megjelent néhány kriminovellád. Mit tervezel a műfajjal: kiadod őket, folytatod a detektívnovellák írását – esetleg „átviszed” ezt is színpadra?

– Amikor elkezdtem írni a kriminovellákat – bár én inkább bűnügyi történeteknek nevezem őket, mivel ritkán van nyomozás, a lényeg a bűnelkövetésen és a bűn fogalmának körüljárásán van –, Kondor Vilmos vagy Baráth Katalin könyvei még nem léteztek, de olyan lassan és olyan keveset írtam, hogy időközben elkezdtek magyar krimiirodalomról beszélni, úgyhogy ez már nem annyira hiányterület. A meglevő szövegek közül keveset adnék ki. Van köztük olyan, ami hat-hét éve született, és már porosnak, nehézkesnek érzem ezeket, újakat kellene írni, ha kötetet akarnék, de egyelőre nincs kedvem hozzá. Na, így szoktak elveszni a jelentős életművek. Dramatizálni vagy drámába beépíteni valószínűleg nem fogom egyiket sem, mert az nehezebb, mint új darabot írni, ugyanis a fából vaskarika című munkát kell elvégez-

>>>>>>>>>>>>>

Székely Csaba

Marosvásárhelyen született 1981-ben. Középiskolai tanulmányait Aradon végezte; a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán szerzett diplomát, majd a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem (korábban Marosvásárhelyi Színművészeti Egyetem) drámaíró szakos mesteri hallgatója. Kortárs írókat parodizáló kötete *Írók a ketrecben* címmel jelent meg 2004-ben. Az utóbbi években a drámai műfajok felé fordult, első rádiójátéka, az angol nyelven írt *Do You Like Banana, Comrades? (Ízlik a banán, elvtársak?)* a BBC díját nyerte el, első drámája, a *Bányavirág* több rangos díjat is kapott.

SZÓCS ISTVÁN

Ki volt az a „marha”?

Befejező rész

Mi egyebet tudhat még az átlagolvasó a régi jászokról?

Persze azon kívül, amit közkezen forgó szótárunk tanít: kaukázusi nép, az *oszt*, orosz nevén, mihozzánk délszláv közvetítéssel stb. Egyes szótárak a népet azonosítják a *gyász* szóval, „fekete, sötét-színű” jelentésben, annak ellenére, hogy a *jászkeszeg* nevű hal: fehér! (De hát, valóban: hajdan az ormánságiak fehérben gyásztak!) Egyébként a rájuk vonatkozó adatok – néprajziak, okmánytáriak, történetíróiak, nyelvészetiek – kísértetiesen zavarosak, sohasem tudni, hogy tulajdonképpen róluk van-e éppen szó? A *Jászság*, mint említettük, a legtömegnyelben magyar táj, ugyanakkor vannak bizonyos „jász”-nyelvemlékek, máshonnan előkerültek; valamilyen ó-iráni nyelven írták és feltűnően szépek és épek... Kitűnő *újsz* híruk volt; mai napig be nem állított világrekord: egy jász hanyatt úszván a Drávában, kilő egy nyílvesszőt, majd egy másikkal ugyanazt el is találja... Mégis, amikor Constantius császárt megtámadják, nem nyilaznak rá, hanem csizmával hajigálják! (Igaz, a beszámolók csak az egyik féltől származnak. Lásd az új orosz közmondást: Hazudik, mint egy szemtanú!) És végül – s ez már valóban észbontó: a XIV. században az oklevelek elkezdik *filiszteus*oknak emlegetni őket!

Kezdve a legutóbbin, a Magyar Okmánytár¹ azt mondja, Szenci Molnár szótárára is hivatkozva, hogy a „*jász*” az „ellenséges barbár”; valamint, hogy *filiszteus* is! Több XIV. századi oklevélben felbukkan ez a meglehetősen besorolás; többek közt: egyike amaz okoknak, amelyek Horvát Istvánt a horvátistvánkodás útjára terelték. Nem tudjuk, mi a magyarázata, mivel az illetékes akadémikusok taktikája ez: „ha hallgatsz, bölcs maradsz”! Valamit azonban határozottan is kifejez: igen nagy szükség volna arra, hogy hétszáz hungarológusunknak legalább fele latba vesse tudását. (Emlékeztetek arra, hogy a nagy számokkal való dobálózás a *spirocheta* pallida jelentésére utal a piramis alakú sejtek körül!)

Semmi sem cáfolhatja ezentúl Szombathy tételét, hogy: a római korszak jászai és a mai jászok közt a folytonosságot éppen a nyelv bizonyítja!

A császárkor történelmének zavarosságán nem kell habrogni: hiszen a közelmúlt században is közvetlen szomszédságunkban kétszer alakult és kétszer bomlott fel egy-egy roppant erős Jugoszlávia, valamint Csehszlovákia nevű állam, máig sem tisztán átlátható módon! Nincs tehát okunk nevetgélre a régi filológus és mai „alternatív” történészek nem-tudományosan-korrekt állításain, inkább megpróbálhatnánk szokatlan adataikat az összefüggések kínálta kapcsolódásokba beilleszteni.

Szombathy többször is állítja, hogy ő nyelvészeti adatokat csak akkor használ fel, ha azokat történelmi-földrajzi-népismereti tények alátámasztják. Például az Azovi-tenger hajdani *Temerind* nevénél igaza van abban nyelvészetileg is, hogy a *temer* jöhet a *tengerből* – lásd: *ümöging* – de az *ind*-indító értelmezése erőltetett! Eszébe juthatna a sok *-nd* végződésű magyar helynév: Zazvánd, Zerénd, sőt Hind és Szind! Az ókori amazonok nyelvéből egyetlen szót ismerünk s az éppen a *temer*; török nyelveken vasat jelent. Végül ott van Bácskában, a Titeli fennsík közelében *Temerin* magyar lakosságú városka!

Eleinte számomra is idegennek tűnt, azonban amikor megpróbáltam *Temerény*-nek hallani, mindjárt otthonosabban, ismerősen csengett. (Vö. Szemerény stb.)

Ha ez vasat jelentett volna is, a magyarban a „*vas*” szó eredeti fogalmi jelentése nem az illető fém, hanem a *vastagság*, *tömorség*, *erősség*, *duzzadtság*, a „fokozott jelenlét” képezte: hangrendi, illetve ősjelentésbeli ellentétpárja a *vészna*, *váz*... mint táj, illetve terepalakzat – valami duzzadást, kidegedést jelent, ami pl. pontosan megfelel az Azovi-tenger eltömődés útján való keletkezésének.

Ne foglalkozunk tovább Szombathy elég bizonytalan, sokszor mondvacsinált földrajzi névfeljegyzéseivel, szerintem figyelemre méltó csak a *Kalocsa*, amely (vesd össze a *galacsin* szóval!) valami „göröngféle” jelentésű, esetleg a borostyánkő kereskedelmi útvonalának fontos állomása; lásd a térségben *Gyöngyös* város nevét! Szombathy szemléletének – mai szemmel nézve – fő hibája, hogy az „*előmagyarság*” különböző nevű népcsoportjait időbeli egymásutániságban és nem egymásmelletti-ségében helyezi a térségbe! (Árpád hon-, illetve nemzetalapítása, *politikai nemzet* alapítása előtti korszakból a magyar nyelvű népcsoportok jelölésére találóbb az *elő*, mint az *ősmagyar* kifejezés.) Így beszél székely, jász, hun, székely, avar rétegekről, illetve korszakokról. Jellemző, hogy többször is részletesebben foglalkozik a „breukok” császárságkori hadakozásaival, és többször említi Bato nevű vezérüket, sőt, egy velük ellenséges népcsoport szintén Bato nevű vezérét, de nem szól arról, hogy a *Bató* a középkorban, de az újkorban is elterjedt magyar családnév!

Eme *breukok* nevét a rómaiak többes számban „*breuci*”-nak írják, és nyilvánvaló leszármazottaik a szlavóniai (Dráva-Száva közti) magyarok, kik közül mai napiglan édegel egy pár félfalnyi Eszék környékén, s kiket szomszédaik *brecó*knak, néha *brecó*knak neveznek, de a néprajz és egyéb tudományok félszájjal is alig beszélnek róluk. Végtelenül sajnálom, hogy annak idején nem faggattam róluk *Penavin Olga* kiváló újvidéki néprajztudóst, ki sok folklóranyagot gyűjtött közöttük, s aki, más vonatkozásban is észrevettem, sokkal többről tud, mint amennyit közöl. Számolva ugyanis azzal, hogy mint két-

szeresen vidékit az Akadémia-közel kö-rök naivnak és kritikátlanak nézik, sok gyűjtött anyagával „várakozó álláspontra” helyezkedett. Nem vonom kétségbe, hogy esetleg zugtudományos kiadványokban vagy elásott régi folyóiratokban bőven találni jegyzékeket és elemzéseket a magyar népesség különböző csoportjainak neveiről vagy tréfás, enyelgő elnevezéseiről, de ezek a magamfajta nagyközönséghez nem jutnak el, s úgy tűnik, a szótárkészítő-félékhez sem. Nemcsak a közismertebbekre gondolok, mint barkó, matyó, tahó, góbé; ezen felül még sok létezhet: pl. Torockón a szomszédfalusi szentgyörgyieket *romé*-nak gúnyolják, azok viszont a torockóikat *bakrics*nek vagy *bakricsónak*; a gyergyóiak a „hegyen túliakat” *görje* néven emlegetik. Napfényre kéne bocsátani, népszerűsíteni e szavak megfajtasait. A hétszáz hungarológus több ezernyi szaktanulmánya közül biztos több száz foglalkozik velük is. Legújabb kiadású tájszótáram a *brecót* csak egy juhajtá nevéként tartalmazza, a szlavóniai magyarok gúnyneve *brecó* alakban említetik.

Az ilyen elnevezések a történelem titkatos túlsó oldaláról kúsznak időnként elő, de lám, nem nagyon etimologizálják őket, mint Szombathy Ignác sem, a rómaiak által szerinte *breuk*-nak ejtett *breucit*.

Azonban éppen szerzőnk módszere, az elsődlegesen történelmi-földrajzi adatok értelmezése felől nézve, ő sem magyarázza meg, hogy végül is a rómaiak miért nem annektálták kétszáz év alatt sem ezt a birodalom testébe hasító éket? A metanaszta jászok, akiket Ammianus *limigantes* néven is emleget, és más néptörzsek búvó tanyái? Hiszen két út is vezetett rajta át Pannóniából Dácia felé: északon Óbuda tájáról, délen Kalocsáról keletre haladva. Arra a tájra, amelyen Móra Ferenc szerint a huszadik század elején is ugyanaz az embertípus él, amelyik a római korban, s amelyen kétezer éve elpusztíthatatlanul „túlél” a legrégibb magyar város, Hódmezővásárhely, és ahol Móricz Zsigmond és Fettes Nándor a Tisza menti parasztságban látja a történelmi magyarság „kitermelőjét”.

Mivel e táj történelmünk valóságos Tibetje, sőt: Ellentibetje, ezért fogadunk olyan izgatottan minden írást, még a számunkra ismeretlen szellemiségekből kiindulókat is (mint az említett Rozsnyai Ágnesét), ám erről majd az ősszel, ha addig élek...

Jegyzet

¹Magyar Oklevél Szótár, Szamota István – Zolnai Gyula 1903–1906. A 427. oldalon 1. JÁSZ: barbarus hostis Ma2. *Philistaeus* MA... 2JÁSZ? 1. Gyász... Filiszteus címszó viszont nincs, holott több okirat említi. Szerkesztője, Zolnai Gyula, ritka goromba akadémikus. Takács Sándor, a kitűnő és vonzó stílusban író történész az Okmánytárát néhány apró kiegészítéssel jobbítani javasolja, Zolnai felháborodottan mindennek elmondja, s amikor már sértőbb kifejezés nem jut eszébe, azt vágja oda neki, hogy „maga újságíró!” De azért a javasolt bővítéseket mutyiban felhasználja; Zsiray, Gombóc, Bárczi, Benkő Lóránd nagy elődje s példaképe!

Jancsó Elemér Párizsban

>>>>> folytatás az 1. oldalról

A színházi statiszta érdekes ember-típus: még távolról sem színész, de már nem közönséges halandó. Belfentes. Színházi titkok tudója. Él benne a „lehettem volna én is művész” érzése, ami idővel talán a fájó, be nem teljesült művészi álmok, emlékek gyógyírjaként, múltmeghamisítóan önámító, torzító emléktényként jelentkeznek. (Volt egy ismerősöm, a tehetségtelenség szobrárt mintázhatták volna meg róla – többször felvételizett a Színművészeti Intézetbe, nem vették fel. Öreg korában nagy-nagy hittel mesélte, hogy az apja elutazott Marosvásárhelyre, felkereste a Színiakadémia rektorát, és megkérte, bármennyire is tehetséges a fia, de ne vegyék fel, mert a család így meg úgy...)

Apámnak soha nem voltak színészi ambíciói, de őt sem kerülte el a színházi „vírus”: sokat foglalkozott a színháztörténettel... Egyik statiszta kollégáját, akivel összebarátkozott – nevezzük François-nak – alaposan megfertőzte a művész-ambíció: mindenképpen színművész szeretett volna lenni. Egész napját a színházban töltötte, Isten tudja, miből élt, ott ténfergett a próbákban akkor is, amikor semmi dolga nem volt (a színészek már megszokták, nem kergették el), minden este statisztált, majd „jelenete” után a kulisszák mögül csodálta a művészeket.

Apám egy esztendő múlva újra Párizsba utazott (az 1920-as évek vége felé, ha jól tudom), és persze újból jelentkezett statisztának a Comédie-Française-nál. És – szóból szó – érdeklődött, mi lett az ő François nevezetű barátjával?

– Még mindig dolgozik Önöknél? – érdeklődött.

A kérdezett színházi alkalmazott titkot sejtető tekintettel intett: kövesse őt apám. Lementek a színpad közelében levő öltözőkhöz, a kísérő mosolyogva mutatta az egyik öltözőajtón a névjegyet: François R. A tompán csillogó bronzlapocskára mögül regényes történet bontakozott ki: François sok szerepet betanult nagy színházimádatában, csak úgy, a maga örömeire. Míg egy nap az egyik főszereplő váratlanul megbetegedett. A színház minden jegyet eladott az esti előadásra, de nem volt főszereplő. El kellett halasztani az előadást, ami súlyos anyagi gondot jelentett. És akkor François bekopogott a direktorhoz.

– Igazgató úr, én tudom a szerepet, este eljátszom, ha megengedi.

– De hát... – kezdte a direktor, és mert nem volt veszteni való ideje (és persze pénze), azonnal behivatott néhány színészt, akik játszottak az előadásban.

– Nézzük ezt a jelenetet – majd magyarázóan a csodálkozva figyelő színészekhez fordult –, ez a fiatalember talán megmenti az esti előadást. Statisztált benne. Állítólag tudja a szerepet. Segítsék őt, kérem, sajnos az egész darabot nincs idő átpróbálni, amolyan szűrőpróbákkal ellenőrizzük a beugrás lehetőségét. Tehát: második felvonás – és François játszotta a de sokszor látott és otthon el-elpróbált szerepet.

Este megtartották az előadást. Persze hogy kiszivárgott a nézőtérre, hogy színészi bravúr vagy botrányos bukás várható... Hatalmas siker volt... A nézők és kollégák által ünnepelt beugró fiatalembert másnap délelőtt fogadta az igazgató. Olyan szerződéssel, amit François álma-

Jancsó Elemér diákkorában statisztált a Comédie-Française egyik előadásában. Balról az ötödik

ban sem képzelhetett el. Egyik napról a másikra vezető színésze lett a Comédie-Française-nek.

– Hát így történt – fejezte be mosolyogva történetét apám kísérője.

Aznap este apám és François együtt vacsorázott egy előkelő párizsi étteremben... A vendéglátó, mondanom sem kell, François volt, a Comédie-Française művésze...

És ha már az emlékeknél és a jó vacsoránál tartok: apám nem mindig engedte meg, hogy egyedül béreljen szobát magának. A társbérlet többnyire nem szerencsés, de ezúttal annak bizonyult. Egy pincérrel lakott együtt, nem sokat zavarták egymást, a pincér éjjel dolgozott, nappal aludt, apám nappal tanult a könyvtárban, egyetemen, éjjel pihent. Ritkán találkozott szobatársával.

Egy alkalommal nem ment el otthonról, olvasott vagy írt, jegyzetelt, miközben valami olcsó felvágottat és kenyeret készített ki magának, mint esedékes reggelit, a szobaasztalra. És ekkor, a szokott

időpontban, hazaérkezett a szobatárs. Döbbenet nézte a papírcsomagolásból kilógó szafaládét és a kenyeret.

– Mőszjö ezt reggelizik? – kérdezte.

– Igen – válaszolt kissé zavartan apám.

A pincér semmit sem szólt, levetette ruháját, felvette a pizsamáját, és még jóévtágyat sem kívánva, egész lényét el-töltő mély megvetéssel a fal felé fordult és elaludt.

A következő nap hajnalán, apám még az igazak álmát aludta, mikor hazajött szobatársa. Aki ezúttal nem csendben, lábujjhegyen lépett a szobába, hanem hangosan, lábbal nyitva ki az ajtót (mindkét keze foglalt volt, hatalmas csomagot cipelt), majd erőlesen rászólt apámra:

– Keljen fel, mőszjö Zsankszó, itt a reggeli...

És az asztalra csomagolt sült pulykát, halat, burgonyát, borokat, savanyúságot, stb. Miközben udvariasságból együtt evett apámmal, elmondta, hogy az étterem, ahol ő dolgozik, rendkívül előkelő és persze méregdrága. Például, ha valaki csirkehúst akar enni, fizet egy egész csirkét, azt megeszi vagy sem, de fizet. Ez a helyzet a pulykával is. Sőt, a malacot is egészben lehet csak megrendelni.

– És ami megmarad, azt nem viszi el a vendég?

– Ugyan, itt csak urak vacsorálnak – mondta a pincér.

– És mi történik a sok megmaradt étellel? – kérdezte apám.

– Semmi nem vesz kárba, nyugodjon meg, mőszjö. Még zárás előtt eljuttatjuk a népkonyhára azt, amit nem fogyasztottak el a vendégek. És ugye mi is hazahozhatunk néha egyet

s mást, de csak ha nagy a bőség. Így történt, emlékezett mosolyogva apám, hogy nem mindig voltam éhező diák, sőt néha arra kellett ügyeljek, nehogy betegre egyem magam – az én jószívű szobatársam erőszakos, jóindulatú unszolásának engedve.

Jancsó Elemér már „rég párizsi” volt, ezért történhetett, hogy rokona és barátja, Cs. Szabó László őt kérte fel, készítse elő párizsi tartózkodását, foglaljon szobát, állítson össze városnéző programot stb. (Az erre vonatkozó levelezés is az OSZK kéziratárchájában van, oda juttattam ki az 1980-as években.) A levelek érdekesek, valamikor a 80-as években Kovács Ferenc rádiószerkesztővel egy folytatásos műsort is készítettünk belőlük, ha jól emlékszem, *Jancsó Elemér levelesládája* címmel. És ha már Cs. Szabó Lászlót említem, mint furcsa érdekességet kell megjegyezni: a napokban érkezett meg Bukarestből apám fénymásolt Szekuritáté-iratsomója. 1964-ig figyelték az 1971-ben elhunyt apámat, aztán

>>>>> folytatás a 14. oldalon

>>>>> folytatás az 5. oldalról

már nincs nyoma a további „ellenőrzésnek”. Talán élete utolsó éveiben, nyugdíjasként, bizonyára nem jelentett veszélyt az államapparátusra. A megfigyelés beindításának egyik fő oka Jancsó Elemér nacionalizmusa és az a tény, hogy rokona Cs. Szabó László, Nyugaton él és a *Szabad Európa Rádió*nak dolgozik.

Nos, megérkezett Cs. Szabó László Párizsba – apám meglehetősen nagyvonalú, sok sétát és pihenést beiktató programját figyelembe sem vette. Már első párizsi napján bemutatta racionális elképzelését: „mit kell Párizsban megnézni?” Félelmes időbeosztással megtervezett munka volt már magának a programnak is az összeállítása, város, múzeumok, könyvtárak kötelező látogatását tartalmazta, hetekre, napokra, órára lebontva. A szakszerű, egy tudós cicerone becsületére is méltó bedekker – mint mesélte apám – teljesen kétségbeejtette, hiszen ő egy kényelmesebb Párizst tanulmányozó módszert képzelt el magának.

– Csak így tehetett szert Laci arra a fantasztikus tudásra, amit elsajátított – emlékezett nem egyszer anyám is a távoli rokonra...

Halála előtt apám még egyszer kijutott Párizsba egy társas utazás tagjaként. Ennek a lehetőségnek nagyon örült, azokban az években még Magyarországra sem engedték ki. Nagyon készült viszontlátni Párizst, számított arra, hogy a Londonban élő Cs. Szabó László meglátogatja, hiszen ő nem hagyhatja el a jól megfigyelt ONT (Oficiul Național de Turism) szervezte csoportot.

De Cs. Szabó László nagyon „elfoglalt” volt, így nem jött létre a találkozás. Nagyon fájt apámnak az egykori barát és rokon gesztusa.

– Pedig szinte percnként jöttek repülőgépek Londonból Párizsba – emlegette többször is, fájón.

Kapcsolatát József Attilával a költő három dedikált könyve őrizte. Az egyik példányt még apám életében ellopta valaki – apám sejtette, ki volt, de hát erre nem volt annyi bizonyíték, hogy számon kérje az illetőtől a lopást, de sokat és fájón emlegette az eltűntetett kötetet. Ma már értem, miért zárta az értékesebb könyveit, nem az ellenségektől, hiszen azok nem jöttek látogatába hozzá, hanem a jóbarátoktól. Bár ezt tettem volna én is.

Egykori színiakadémista kollégám ajánlására – az 1990-es évek elején – szállóvendégül láttam egy B. P. nevezetű budapesti urat, író, szerkesztő volt valamelyik fővárosi rádiónál, ha jól tudom, nálam lakott néhány napig, ravasz volt ökelme, nézegette apám könyveit, mutattam József Attila *Külvárosi éj* c. kötetét „kár, hogy nem dedikált”, jegyezte meg, én tudtam, van egy dedikált példány ebből a kötetből, de nem szóltam semmit. Utóbb derült ki, a dedikált példánnyal trükközött, titokban kiügyeskedte a lapot, amire írta az ajánló sorokat a költő, majd, és ezt csak távozása után vettem észre, utánaopta a könyvet is. Hiába

kerestem, üzentem (?) – maradtam a naivitásommal: megint bedőltem egy mosolyogva érkező, segítőkésznek mutakozó, kissé vállveregető Erdélyt látogató anyaországi „testvérnek.” Ha visszagondolok erre az emberre: apám képeslapgyűjteményét is nagy érdeklődéssel tanulmányozta... míg én kávé melegítettem neki. Azzal vigasztalom magam: legalább többet nem rontotta Erdély levegőjét; ő sem és a hozzá hasonló tolvajok.

Újra idézem Cseke Pétert: „A kolozsvári Református Kollégium tanára, a téli vakációt Budapesten töltő Jancsó Elemér pedig karácsony másodnapján kéri a találkozót. Minthogy a költőt depressziós lehangoltság uralta, nem valószínű, hogy a találkozóra sor került. Erre utal egyébként az is, hogy a *Nagyon fájt* nem 1936 végén, a két ünnep között, hanem 1937. július 26-án dedikálta Jancsó Elemérnek, miként Kántor Lajos is utal rá. Több mint sajnálatos, fájdalmas, hogy az ajánlás sorait most nem tudjuk ideiktatni. Merthogy időközben »lába kelt« a féltve őrzött kötetnek. (Az irodalomtörténész fiának, Jancsó Miklós kolozsvári színművészek a közlése 2005. január 15-én.)

Nos, a „lába kelt” kötet, mint említettem, a *Külvárosi éj* volt. De megmaradt a *Nagyon fájt* József Attila-kötet „Jancsó Elemérnek barátsággal Bp. 1937. júl. 26 József Attila” dedikációval. Íróasztalom fiókjában őrzöm, mint egyik fájó dokumentumát a lemorzsolódott Jancsó-hagyatékna. A kötet hátlapján, a borítón egy pecsét: Tiszteletpéldány. Alatta: Gratuit. Az utolsó előtti oldalon: „Ez a könyv a Diósgyőri Papírgyár R.T. merített papirosán készült, Löbl Dávid és Fia nyomdájában, 1936 decemberében. E rendes kiadáson kívül megjelent 1–50-ig számozott példányban is, a költő aláírásával. A borítékot Nemes György tervezte, Cserépfalvi Imre kiadása. E példány száma 19” (majd József Attila aláírása).

Néhány költemény egy-egy versszakát – vagy versszakrészletét – a strófa oldalán ceruzával, halványan megjelölte valaki, feltehetően apám. A megjelölt szakaszok:

*A város pereméből:
A költő ajkán csörömpöl a szó,
de ő (az adott világ
varázsainak mérnöke),
tudatos jövőbe lát
s megszerkeszti magában, mint ti
majd kint, a harmóniát.*

A Levegőt című költeményből:

*Számon tarthatják, mit telefonoztam
s mikor, miért, kinek.
Aktákba írják, miről álmodoztam,
s azt is, ki érti meg.
És nem sejtetem, mikor lesz elég ok,
előkotorni azt a kartotékot,
mely jogom sérti meg.*

Ugyancsak ebből a költeményből:

*Óh, én nem így képzeltem el a rendet.
Lelkem nem ily honos.
Nem hittem léte, hogy könnyebben tenghet,
aki alattomos.*

*Sem népet, amely retteg, hogyha választ,
szemét lesütve fontol sanda választ,
és vidul, ha toroz.*

Még egy érdekes, a korra és a francia nemzetre, társadalmi struktúrára jellemző történet azokból az évekből: apám, baloldali szimpatizáns, Párizsban sétálva észrevette, hogy egy nagy tömeg – zászlókkal, jelszavakkal teleírt – kifeszített vásznakat lóbálva, hangosan kiabálva közeledik felé, mint rövidesen kiderült, egyfajta szocialista (kommunista?) tüntetés volt, ahol mindenféle jogot, munkát stb. követeltek a résztvevők. Tették ezt vidáman, mosolyogva a fiatal munkások, biztatva a járdán bámészkodókat: álljanak be közéjük. Apám is beállt, és hősiiesen tüntetett... Valamelyik melléktucából hirtelen a menethez csatlakozott vagy két-háromszáz hölgy – a környék bordélyáiból jöttek (gondolom, kihasználva a délelőtti csökkent forgalmat), hatalmas transzparenszekkel idétlenkedve, dühösen kiabáltak: Munkát! Kenyeret! Munkát! Munkát!

Az amúgy sem túl harcias tüntetőknek csak ez kellett: rögtön ajánlottak „munkát” a lányoknak, akik visszafeleleltek, szívderítő szóváltás alakult ki a szorgalmas, dolgozni vágyó hölgyek és a munkások között... A tüntetés, mondanom sem kell, azaz apám, ahogy nevetve mesélte, békés-zajongó tömeggé szelődött, majd ki-ki ment a maga dolgára. A közelben egyetlen rendőr sem volt...

A következő esztendőben a francia útlelvizsgálat során apámat rendkívül udvariasan leszállították a vonatról.

– Csak néhány kérdést szeretnék feltenni önnek – mondta a vámtiszt, miután valamiféle listán felfedezhette apám nevét.

Apámat bevezették egy irodába, ott egy úr kérdezősködött: hogy érzi magát Franciaországban? Milyennek találja az embereket? stb. Végül megkérdezte:

– Ön tagja valamilyen pártnak, szervezetnek?

– Nem – válaszolta apám.

– Ugyanis részt vett tavaly, mőszejő, egy baloldali tüntetésen – kezdte a kihallgató, mire apám elmondta: őt minden érdeklí, ami történik, ami Franciaország, valóban beállt kíváncsiságból a tüntetők közé, ahol ez és ez történt...

Jót nevettek – a kihallgató és a kihallgatott –, majd egy vasúti tisztviselő bocsánatkérések közepette elkísérte apámat az óránként Párizsba induló vonatok egyikéhez.

Lám, így is lehet...

Az utazó Jancsó Elemér megírta úti élményeit, de ezek külön történetek. Valamikor Köllő Károllyal gondolkoztunk az úti élmények kiadásán, de a kiadó (már nem emlékszem, melyik) visszautasította az anyagot. Történt mindez 1989 előtt. Nem valószínű, hogy megújult formában valaha is olvasói asztalra kerülnek az *Észak-Afrikában – útijegyzetek az arabok világából* vagy az *Északi rokonainknál* című kötetek.

KIRÁLY LÁSZLÓ

Integetők

Andrej Voznyeszkij: freskó

Mama!
Ki az ott fönnt?
A karja kitárva.
Oldalán seb.

Anyáskám,
ki az a csupaláb?

Tudod:
Ő a gyógytorna tanára.

Nem bírja
utánozni a világ.

Borisz Szluckij üzenete

Fele cárságomat egy lóért adtam végül.
Nem is volt egyben ezen kívül.
S egy fél cárságban nincs túl sok haszon.

És a ló – hát többet nem is ért ő.
Mentett – de nem minden üldözőmtől.
S átugrott... – nem minden torlaszon.

A tizenkét pont

1. – kerítsétek be
2. – beszéljétek rá
3. – ijesszétek meg
4. – zsaroljátok
5. – vegyétek le a lábáról
6. – kövessétek
7. – fizessetek neki
8. – lopjátok el a gyermekét
9. – csábítsátok el a szeretőjét
10. – hatoljátok be az életébe
11. – fonjátok körül lehallgatókkal
12. – hamisítsátok

Kós Károly: Kútka-terv

SIGMOND ISTVÁN

Molekulák 33.

Váramozunk

A tolvaj nem volt sem filozófus, sem műstoppoló, sem disznópásztor. A tolvaj tolvaj volt, nem másodállásban. Működésének eredményessége igen komoly elismerésnek örvendett szakmai körökben, tulajdonképpen iskolát teremtett a megoldhatatlan feladatok megoldásának tárgykorében. Csakhogy ebben az iskolában a kinyilatkoztatás szintjén folyt a munka, a piaci zsebmetszők, avagy a primitív szajrésok továbbképzéséről szó sem lehetett, s noha az úri kleptomániásokat és a szurkos kezű kolompárokat minduntalan lefűlelték, a mi emberünk reggelenként tiszta lappal indult, s ugyanúgy fejezte be a napot, merthogy lelkeket lopott. Az iskolának nem volt épülete, nem voltak osztálytermek, padok és miegymás, a Mester agytekervényeinek konzultációs termében szervezte meg a lelkek okítását, a saját szellemi korlátaikba ütköző filozófusok, a műstoppolás kiválóságai és a disznópásztorok föld szagú bölcsei számára az időtlenség varázsának felfoghatatlan időtartamában. Az egyház kezdetben megrökönyödve, majd kétségbeesve tapasztalta, hogy a testet kapott és a testre váró lelkek egyre közönyösebbek az Ige betűinek eddigelé az örökkévalóság igazságait hirdető tanai iránt, a Tolvajok Mestere felsorakoztatta az ellopott lelkeket szellemi holdudvarának koszorújában, s közhírré tette az elkövetkezendő évezredek hitelvéit.

– Elvtársak! – kezdte. – Vagyis izé, na, mindegy. Megtagadjuk a múltat, megtagadjuk a jelent. Megtagadjuk a földet, megtagadjuk az eget. Megtagadjuk a Mindent. Nincs fény, nincs szellemi kikelet. Tagadjunk minden szabályt, elvet, erkölcsöt, törvényt, haladást. Hirdetjük a lét értelmetlenségét, a cselekvés hiábavalóságát. És maszkot viselünk. Egyforma maszkokat, hogy ne tudjanak azonosítani sohasem.

– Kik? – kérdezte egy aprócska lélek az utolsó előtti sorban, középen.

– Ők! – mondta a Mester.

– Értem – mondta az aprócska lélek. – Így már értem.

– És most helyben maradunk, nem mozdul senki, nem történik semmi, ez a vég. A Mindennek a vége.

– És utána mi lesz? – kérdezte az aprócska lélek az utolsó előtti sorban, középen.

– Maga...maga testből jött vagy testre vár? Kicsoda maga? – kérdezte a Mester némileg idegesen.

– Én, kérem szépen – mondta az aprócska lélek az utolsó előtti sorban, középen –, én vagyok Isten.

Nem dörgött, nem villámlott. A lelkek viaszomfordáltak valamikori önmagukba, a Mestert szívesen látták a piaci zsebmetszők, a primitív szajrésok, az úri kleptomániások és a szurkos kezű kolompárok körében. Az aprócska lélek is kilépett a Mester agytekervényeinek konzultációs terméből, és a mindenség imádságos magányában megpróbálta lefejtetni az arcára kényszerített maszkot. Most is azt teszi. Az időtlenség varázsának felfoghatatlan időtartamában ez a ténykedés fogja kitölteni értékes idejét. Vannak, akik hiszik, hogy igyekezete előbb-utóbb sikerrel jár. A kövek, például. És a szél, a zúzmara, és legutóbb a szívárvány is hozzájuk csatlakozott. És ki tudja, mit hoznak a holnapok? Az avar még nem nyilatkozott, a lombsuhogás még habozik. E sorok írója a betűt próbálta kivallatni, de a betű hallgatott. A világ is váramozik. Kerekre nyitott, hatalmas szemében a hit ördögűzésbe lendült, a kétely meg azzal foglalatosskodik, hogy az ősrobbanás csokorba kötött, disszonáns hangvirágait elültesse a kozmosz elhagyatott, jeltelen sírhantjain.

2011.

181. Km

A nagy KILOMETRIK

írányítja és szerkeszti Karácsonyi Zsolt

ULJANA WOLF

(...)

város, éjjel, rádió, tenger:
prokofjewre nem lehet táncolni

mondja a táncosnő, de téved. és betéved
a tenger is a konyhánkba – téboly.

a hűvös tányérok nem csonthéjas állatok:
parttalanok és mosatlanok, és csak a só

közeledik a sóhajunkhoz. bármerre
húznám a testem, a hullámok

útjába kerülök. nincs más csak
elnyúlás, sóhaj és sötét. az ablak

alatt egyfolytában a negyedik pozícióra
váltak a keményen betanított csillagok.

kreisau, ködkalit

kreisau, nebelvoliere

magadra vontál november
ködsűrű fehér mellkasodra

mellkas miket beszélek zörgő doboz
egy kalit kerttel és egyéb lim-lommal

egy vén madár karón gubbaszt benne
félíg tél félíg fodor

hogy vettél magadhoz hogy értem a völgybe
hogy kergetsz a tölgyek között

szuszogszásod ózsíp a fason
labirintust fon az ágak vizes hálójából

félíg megvakulva állok bordád fényében
szédült szerető mintha mindig is

te szótted volna a penészes rácsot
a madár köré a lebegő részecskés szíved

kreisau kutyáihoz

an die kreisauer hunde

oh a korcs aprófoltos farka: csalafinta farkak
görbe lábak szívós pofák a kerítések mögött

tietek az utca a por az aszfalt szegélyén
tietek az alvó völgyben visszhangzó éjszaka

minden ekhó a tietek: visszafordulnak a remegő
hangok a hierarchikus morgások dombjairól

horkantás hullámszik: kezdetben herkulesi utánna teljesen
visszafogott a lecsengés már csipogás mintha tudnák:

aki itt nem hangos és nyálas azt futótűzként
kapja el a farka a gégek helye elvész marad a

jajveszékeltetés stb. felméri a világot süppedékekben
uralják az utat az idegeneket és engem is –

tietek minden egyes utazásom minden derék gázolásom
nesztek a lábikráim... végül elhagyom a falut

kiegészítés a kreisau kutyáihoz

nachtrag an die kreisauer hunde

aki verset szaval olyan mint ezek a kutyák
a falu közepén bekerítette őket a saját visszhangjuk

a várakozás és vakarózás a félhold alatt
a nyelvterület csökönyös megjelölése

aki még nem hallotta őrző csaholásokat
megannyi kasszandra a hangittas wallachiában

azzal egy vakmaró harapással orvul tudatjátok
mi lehet közös a versben és a vádliban

közös mintha egy láb csak egy lap lenne
és a dolgok rendje egy egyszerű csere:

csizmámon fogsorotok lenyomata –
a csipeszből négy csípkelődés

így kifizetődő a vers, amit nektek hátrahagyok
bizonyára a költészet világa következik... kétlábon

KARÁCSONYI NOÉMI
fordításai

A nagy KILOMETRIK

Uljana Wolf (1979., Berlin): költő és műfordító. Germanisztikát, anglisztikát és művelődéstörténetet tanult Berlinben és Krakkóban. 2003-ban elnyerte a Wiener Werkstattpreis irodalmi díjat. A *kochanie ich habe brot gekauft* című első kötetéért (kookbooks, 2005) 2006-ban a Peter Huchel-díjjal tüntették ki, 2008-ban Deutscher Literaturfonds ösztöndíjat, és a RAI/Medienpreis beim Lyrikpreis Meran díjat kapta meg. Második kötete: *falsche freunde* (kookbooks, 2009).

*

A bárány bőré táskája b^a tette és a város fele indult.

CSEKE RÓBERT

küklöpszok szemében

naiv vagyok
kiszámíthatatlan és kiolvashatatlan
átlépek mondjuk tizenegy töklámpást
máskor vidulok – kártevőimmel

de mégsem vagyok teljesen siratatlan
szép öldöklő arkangyal
kiitta mindkét szemem

képzeld el: hazaér fekete kocsim
két pohár szesz, önmasszírozás

merénylő donkihót vagyok
besugaraz a puha csalán

milliomos lettem

kártyán szórom szét begyűjtött vakságom
mindig attól félek mindenki más vagyok

vannak olyanok is akik hamisjátékosok
részegesen ábrándosak vagy büdösek
holmi-holdfényt operálók

lakkcipőm van s Audim
albérletet keresek közel a Golgotához

sohasem féltem
hogyan a nő vetkőzik másvalakinek

ez itt a kétes pontosság
ez itt a helyes irány

monstrumok árnyékában állok

Felhőkarcolók Kolozsváron

tetőznek a blokkok
mint ősi szeánszok

érkeznek ide az éjben
a betolakodó monszterek

új monostori mágnások

szivárványfontos
fogalmakat összetartó
appendix lengyel daruk

Nietzsche-játszótér
Schiller-parkoló

–
cementhajnalcsillag

május, és vízed a szél

a sárga talp csak egyre bágyad
mint pumatalp az éjszakában

hűvösen ringató klotyók igen üres kifosztása
a túlélés márkája

ujjbegyemben odaajándékozott fél-kegyesség
közelgő idők egyre keményebb smaragdja
Ruy Lopez kaktusz-logikája – holdsírató sakkbumeráng
van olyor úgy
lekezelisz azzal aki voltál
mécsest nyújtasz néhány lány után
éjszakád hangtalan
elkötelezed magad rózsaszín micsodákra
izgat a feneked
búcsúzódal...

a sárga talp csak egyre bágyad
mint pumatalp az éjszakában

Autóstopp

(Ledének)

és ő mégis előrevet –
tán csak európa keresi még
hamu-bongó mivoltát

foszlott dzsínszben baktat
polip-tíren robog

kiszopott arcsóhaján
leolvasatlan a gázóra

a bulvárdokon közben le-lepihen
káromkodik, eszel, kémlel

csörömpöl egy víz-pipán

mit kezdeddel

ördög pucolta a meggyet – szemgolyódat
sóhaj aranyozta szemeid
nem található benned a csikarás a bársony
mit bünyelül tüztél ablakodba – a pokol
esti sétára indulsz
mit tehetnél mást
metélőkéssel keresed
arcodban a soha-jelent

A madarak és a bogarak néha kitárják szárnyaikat

Néhányan egy márványszikla közelében időzünk,
ott állunk gölemajakkal, döbbenetlen szobrok, hosszan
nézünk, tárgyaink elhagyottak, mit sem tudhatnánk arról,
ami versbe toppanásunkat illeti, és asszonyként
ringat el, kik idegszakadtunkig sejtjük: ami visszatart,
valóban fékezi terhes lépteinket, a megnyílás
gégemagasságig márt a fény-köztí lét siratóvizébe.
Talán mint hattyúcsőr őrzi, ami még meglépni akar
az agyagsárga réseken. Füsttel keveri a tiszta felhőket.
Körbenyalja az élet-test és a halál-test áramvonalait.
Takargatja fátyollal betekert izületeit. Foszforeszkál,
mintha a kibontakozásban, fáradt ideáinak villogásában
fetreng – a villogás törzsét kimondottan sovány férgek rágják.
Mint büdösfekete tus kopog a fehér papírtömbön,
hol a köztrágya egy nyitott könyv némaságában sütkérezik,
a has is szívszorítóan zár magába, és a könyök sem
vergődik, ha már az utolsó pihét is kibökte, nedves-olcsó
ölben tárja szét tollait.

TÓTÓS DOROTTYA

„Dögölj meg, kedves vendég, ha jót akarsz”¹

Kálmánka alakja után Parti Nagy Lajos megalkotta irodalmunk legújabb Kis Jánosát, *Az étkezés ártalmasságáról* című regény terebélyes „főhősenek”, Fibingernek személynében. Móricz naturalista antihőse mellett ugyanezen étkezési koncepció áldozata lesz Krúdy ezrede is, bár egy egészen más izmus keretein belül, és ide sorolhatjuk Parti Nagy test-szövegeinek szereplőit is.

A hullámzó Balaton és *A fagyott kutya lába* című novelláskötetek lipidben és kiszolgáltatottságban sodródó/fuldokló karakterei ezúttal egyetlen szereplő bőre alá bújnak, mintegy kifordítva az igazságot – s meg kell hagyni, rengeteg bőr és zsír kell ennek eltűréséhez. Az imént említett két című novella szereplőinek és nyelveiknek keresztezéséből jött létre Pálfi György 2006-ban megjelent filmje, a *Taxidermia*. Míg a filmben mindegyik karakter megőrzi saját identitását, Fibinger tömörített (fizikai határait fessegető) alakjában egyidejűleg sűrűsödik minden: a kisebbségi komplexus, melyet jelen esetben az obezitás okoz, a szexualitás utáni görcsös vágyakozás, az éves kényszeressége és a nyelvi kifejezés nehézségeinek problémái, melyek a kulináris szókészlet használatának kiterjesztésében látszanak feloldódni, hisz „Hol zsírsejt van, ott zsírsejt van, a szerelmi csókban, a pillanásban, mindenütt” (67.), beleértve ebbe az emberi kapcsolatokról, erotikáról vagy éppen a halálról való beszédet – mely központi szerephez jut, lévén *Az étkezés ártalmasságáról* egy előadás, ha nem is a konvencionálisak közül, s talán ebben rejlik ingyencségvolta.

A 2011-ben megjelent mű nem okozhat csalódást az igencsak változatos és sokoldalú elvárásokat támasztó olvasóközönségnek, hisz a költő és a prózaíró egyenrangú felekként formálja Fibinger előadását. Miközben azt próbáljuk eldönteni, líra vagy próza felé hajlik-e leginkább a monológ, mely lihegve, izzadva és enyhe (alkohol)mámorban – nem egészen terv szerint, de sorsszerűen ismétlődve – ér véget 31 mérőpohárnyi csodaszer után, felmerül bennünk, hogy talán egy monodráma paródiájával nézünk farkasszemet. Elég elképzelni Fibingert, amint – ha helyzete engedné – térdén állva könyörög a színpadon, felidézve a széles körben elterjedt közmondást, miszerint: *Ordít, mint a fába...* A mono részt illetően szinte egészen biztosak lehetünk dolgunkban, hisz ugyanazt a nyájas/hájas hangot halljuk kiolthatatlanul motoszkálni, amint a tudatalatti és a test magánéletének féltett titkait teregeti kíváncsi tekintetek szárítórótyjára; ez akár meg is felelhet a cím alatt zárójelben szereplő pontosítás (*Előadás*) keltette elvárásoknak, de az előadás nézőket, hallgatókat, esetünkben olvasókat feltételez (így lesz többszereplős a „monodráma”). És

Parti Nagy rengeteg alternatívát kínál: mindössze helyet kell foglalni, kifizetni a képletes ezerötszáz forintos regisztrációs díjat (mint azt a regénybeli remélt, és egy ideig valós közönség is teszi), és várni az örök magyar fiatalság ősanja, a méregtelenítés istennője, az Emese Acapulco Diabetikus Gyógyító megteszi hatását, a jelenlétük implicit módon megfogalmazott vágyát teljesít(ené): a súlyfeleslegtől való gyors és egyszerű megszabadulást – az már szinte elhanyagolható részletkérdés, hogy pontosan miben is nyilvánul meg valójában ez a hatás.

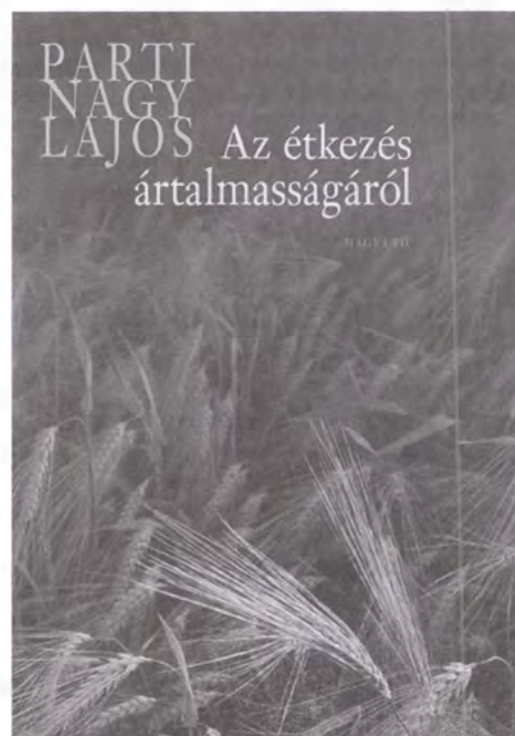
A könnyen emészthető, az étkezés ártalmasságáról szóló előadásra számító (?) befogadó akarva-akaratlanul a voyeur státuszába csúszik és *homo kukkoleinsis* lesz az új faji megnevezése. A gyóntató szerepébe kényszerül, aki a hirtelen ráruházott rengeteg hatalom tudatának hiányában képtelen eldönteni, hogy szabad-e nevetnie, vagy vérig ható komolysággal kell tőnie a groteszk módon parodisztikus antropológiai, mitológiai, pszichoanalitikus és egyéb vallomások kaotikus és mértéktelen áradatát. Természetesen a feloldozás nem az olvasóban vagy a méregtelenítés istennőjének fogyasztásában rejlik, legalábbis nem Fibinger problémáira, illetve nem jelent végleges megoldást, csak halasztást, menekülést és az obezitás mellett talán súlyos májproblémát. Mindezt elkerülendő, Fibinger számos fitnessz(tehát mozgás- és erőfeszítés-)mentes módszerrel próbálkozik: „virágmézes bélterápia, cirokalapú pneumatikus béltisztítás, bokára húzható gyomorgyűrű, vákuumos piercing, hasmágnes, holdfénymasszázs, mikor mi” (53.). Ha felsorolásokról van szó, a rétorikának verhetetlen, „überelhetetlen” szókészlete van saját állapotára, szókészlet, melyet Parti Nagy a legapróbb részleteiben szájába rág, s melyet ez többé-kevésbé (inkább kevésbé, mint többé) megfelelően alkalmaz helyzetének leírásában.

Fibinger eszik, majd lefogy, aztán ismét enged a szenvedélyének, majd (bulémiás) tartós kis kapcsolatának – akit történetesen Gaszter Ilinek hívnak, és kizárólag az orátor állításából ismerhetjük, mert önértetének sértettsége révén csak hiányát érzékelhetjük –, és belép egy olyan körbe („Ha van a farkamba harapó kígyó, én az voltam, hölgyeim és uraim”, 59.), amelyet vele rajzoltat meg a szerző: zabál a kisebbségűsége ellen, melyet túlsúlyossága váltott ki (ismerősen csenghet annak, aki emlékszik a kis herceg útján megismert egyik szereplőjére: az iszákos ivott, hogy elfelejtse, mennyire szegényi alkoholizmusát). A rengeteg apró jellemvonás, melyet Parti Nagy elődeitől és saját karaktereiből sző bele Fibinger alakjának szövetébe, egy olyan beszéd(írás)folyam során kerülnek felszínre, melyet nem lehet megállítani –

persze fel lehet habborodni (sőt lázadni, ha történetesen pulpitus az ember és meg-unja a szónoklatot) és távozni, de az valószínűleg nem változtat a dolgok lényegén: „Sajnos, az ember önnön egész kicsodáját mégse tudja behúzni. Valóját, kérem tisztelettel, bárhogya is törekszik rá egész életében” (43.).

Az ehhez hasonló kifacsart életbölcsesek hálózák be az egész diskurzust, melynek elszántan lehet keresni a témáját, indoklását, és ekkor ütközünk olyan érvekbe, melyek nagyon meggyőzőek – Fibinger önsajnálatának és tehetetlenségének bizonyítékaiként. Minden egyes szóból és kifejezésből a(z ön)kényszer su-

gárzik, a groteszk, mely már a banálisan hangzó viccest közelíti, s ami gyanakvóvá teszi az olvasót, a gyanakvás pedig minden eszményi olvasó és néző érénye. Jelen esetben a kételkedés a szöveg minden szintjén érvényesül, maga a történet legalább annyira békétlenítő, mint az előadás módja. A nyugtalanság ilyen módja nem szűnik meg és nem oldódik fel az olvasóban sem, azonban egészen más-képp nyilvánul meg, mint Fibingernél. A befogadó legfeljebb Parti Nagy szövegeinek ördögi körébe kavarodik s onnan képtelen kilépni – mely minden kétséget kizáróan kellemesebb szenvedély az étkezés ártalmasságánál.

Parti Nagy Lajos: *Az étkezés ártalmasságáról*. Magvető, 2011

¹Rút Ernő: *A költő hasszal vonyít*. (Parti Nagy Lajos: *A hullámzó Balaton*), Magyar Narancs, 1999/15. http://magyarnarancs.hu/zene2/konyv_a_kolto_hasszal_vonyit_parti_nagy_lajos_hullamzo_balaton-57666

POTOZKY LÁSZLÓ

Téli eső

Még sötétség volt és csönd, amikor meghallottam az eső kopogását.

A téli eső kopogását.

A decemberi eső kopogását.

Két napja szállásoltak el a lakásban; azt mondták, várjak, és én vártam, de utasítás nem érkezett. Fejemre szorítottam a párnát, hogy ne halljam a zajt, és igyekeztem nem gondolni semmire.

Igyekeztem nem félni.

Reggelre ordítózássá fajult az eső kopogása.

Ordítottak mindenütt: kint az utcán és bent a lépcsőházban is.

A tömeg úgy özönlött, úgy hömpölygött, úgy árasztott el mindent, akár a láva: fénylettek az esőben átázott kabátok, a hajtincsek hínárként tapadtak a fejekhez.

Kapkodva öltöztem; szalvétába forgattam két szelet kenyeret és betettem a kabátom zsebébe; összehajtogattam az utolsó százasomat, majd a bakan-csomba dugtam; egyedül a fényképezőgépet hagytam ott, túl feltűnő lett volna, pedig volt még két tekercs filmem. A negatívokat a matracba rejtettem. Noteszt vettem magamhoz és ceruzát. Abba senki sem köthet bele.

Indulás előtt kinéztem a kukucskálón, de a folyosón nem mozdult semmi, a liftek sem jártak: az áramszünet még azelőtt beállt, hogy a vizet elvették volna.

Résnyire nyitottam az ajtót. Az első emeletről izgatott beszélgetés szűrődött fel, de a hangokból nem tudtam megállapítani, hogy kicsodák. Kivártam, míg elhagyják az épületet, aztán bezártam magam mögött az ajtót, és felmentem kétemeletnyit. A kulcsot a lépcsővel szemben, a gázóra mögé rejtettem.

A tetőre vezető csapóajtót nyitva találtam. Felleptem a vaslétrára, kilestem: két férfi állt háttal nekem. Zászlót lobogtattak, melynek közepén foszladozó szegélyű körben a hamuszürke ég egy darabja látszott. Nem hallották meg, ahogy a tetőn széthintett kavicsréteg megroppan a talpam alatt.

A tűzlétra üres sikátorba ereszkedett alá. Lemásztam, és a szemétkukák mögé húzódtam. A sikátor mindkét bejáratánál mintha futószalagon rohantak volna el az arcok, egyikük felém fordult, de én már fel is ugrottam, kiléptem az utcára, és hagytam, hogy magával sodorjon a tömeg. Megpróbáltam beszélgetni a körülöttem állókkal, de mintha süketek lettek volna, csak ordítottak és rázták az öklüket.

Elővettem a noteszemet, jegyzetelni akartam, de hátulról meglöktek, el ejtettem a ceruzát. Lehajolni már nem tudtam érte, zsebrevágtam a jegyzetfüzetet, majd egyszerre azon kaptam magam, hogy ajkaim a jelmondatok szava-

it formázzák, s nem telt sok időbe, míg torkomszakadtából én is üvölteni kezdtem, és lépteim is a többiek által diktált ütemhez igazodtak.

Bőrig áztam, mire megérkeztünk a térre. Azonnal feltűnt, hogy valami hiányzik az égről, de csak amikor közelebb értünk, jöttem rá, hogy nincs már, aki védelmezőn kinyújtott karjával a tömeg fölé magasodjék. Előre kellett furakodnom a tömegben, hogy megláthassam, ahogy ott feküdt az oldalán, mintha csak pihenni heveredett volna le a talapzat elé, dereka körül a vastagon megcsavart vontatólánccal. Megszeppenve álltak körül – miután ledöntötték, már nem tudták, mit kezdjenek vele.

Aztán egy nő lépett ki az embergyűrűből. Arca merev volt és kifejezéstelen, ahogy laza terpeszben megállt a fej fölött. Először a szoknyáját tűrte föl, és csak utána a kabátját.

A térde fölött egy kicsivel lyukas volt a harisnya, tenyéryi foltban kilátszott a bőre, s bőrén egy anyajegy. Az anyajegy akkora volt, mint egy söröskupak, de aztán eltűnt, miután letolta a harisnyáját. A vizelet a szobor fülébe csorgott, onnan pedig az arcára folyt. Még be sem fejezte jóformán, máris megmozdult a tömeg.

Egyedül én nem köptem le.

Egyedül én nem rúgtam belé.

Egyedül én nem vizeltem rá.

Csak akkor álltam tovább, amikor észrevettem, hogy egy csoport siheder a nadrágját gombolja, és guggolni készülődik.

Arra mentem, amerre ritkulni látszott a tömeg. Bámultam a házak homlokzatát, rajtuk a világos foltokat, melyeket a levett címerek és az utcaneveket jelző táblák hagytak maguk után. Eszembe jutott, hogy jó volna jegyzetelni, és dühöngtem, mert írószerből mindig kell lennie tartaléknak a magunk-fajtánál.

A sarokról már hallatszott a zsvaj, s mihelyt befordultam, a sort is megpillantottam: az egész úttestet lefoglalta, az üzletből egészen a szemközti épületig nyúlt, ott megtört, és szinte az utca végéig folytatódott. Elnéztem az embereket, akik, ügyet sem vetve az esőre, toporogtak a macskakövek, vagy az előttük álló válla fölé ágaskodtak, hogy jobban láthassák a bejáratot, ahonnan fehér vászonzsákokkal a hónuk alatt jöttek ki azok, akik sorra kerültek már.

Beálltam én is a sor végére. Vékonykeretes szemüveget és nevetésgesen előrekunkorodó, ősz kecskeszakállat viselt a mellettem álló férfi. Megkérdeztem tőle, mit osztanak. Azt mondta, lisztet. Enyhén dadogott, miközben elmagyarázta, hogy ez állami lerakat, amit mind ez ideig lakat alatt tartottak, és csak a protekciósnak volt bejárásuk ide, de most végre visszaadják a népnek, ami jár neki. Megkérdeztem, hogy vajon ki verte le a lakatot. Nem tudta. Megkérdeztem,

hogy ki felel a liszt szétesztéséért. Azt sem tudta. Fél zsák jár minden felnőttnek, mondta, ha pedig valakivel gyermek van, annak még egy negyed. Aztán mintha feldühödött volna azon a kérdésen, hogy mennyibe kerül egy adag. Mi-mi-mi mi az, hogy mennyibe kerül, dadogta, há-hát azért fizessünk, ami a m-miénk, azért fizessünk, ami jogos ju-ju-jussunk?

Egy asszony állt előttünk a kisfiával. A kisfiú a közeli pocsolyákban tapicskolt, majd megunt, és kérdezősködni kezdett az anyjától, hogy sokat kell-e még várniuk, míg végül elsírta magát. Az asszony fölvette, csitíttatta, az öregember sajnálkozott, sze-szegény kicsi, biztosan nehéz lehet neki a várakozás, különösen, hogy nem érti, miért kell itt vesztegelniük, mire az asszony megfordult, és elpanaszolta, hogy másfél napja alig ettek, meg aztán az időjárás, még a nagyapja sem emlékezett olyanra, hogy decemberben, amikor a hó is csak pilinkélve hull, így zuhogjon ez az átkozott eső, azzal gyalázni kezdte a pártot, hogy állítólag már kikaparták markukból a hatalmat, mégis ugyanúgy állunk sorba, mint ezelőtt.

Az öregember megpróbálta csitítani, m-m-m-minden változás egy folyamat, magyarázta, és m-minden folyamat végbemenetelének megvan a maga ideje, n-n-n-nem lehet csak úgy egyik napról a másikra jóvátenni mindent, amit ezek a disznók évtizedek alatt elszartak, mire az asszony annyit mondott, hogy ezt inkább ne neki, hanem az öt-éves gyereknek próbálja megmagyarázni.

Benyúltam a zsebembe, és elővettem a szalvétába csomagolt kenyeret. Odanyújtottam a kisfiúnak. Az öregember elkerekedett szemekkel nézett rám, bocsánatot kért, amiért az előbb rámripakodott, majd megkérdezte, mivel foglalkozom. Újságíró vagyok, mondtam. Az nemes szakma, veregette meg a vállam, végre lesz értelme olvasni, mert eddig bizony nem volt egyébre jó az újság, mint csomagolópapírnak. Megkérdezte, miről írok. Mindenről, ami az utcán történik, majd hozzátettem, hogy jelenleg semmiről. Elmagyaráztam neki, hogy elvesztettem a ceruzámat, és nem tudok jegyzetelni, mire ő addig erősködött, amíg el nem fogadtam a töltőtollát.

Kikérdeztem még erről-arról, és a nővel is elbeszélgettem. Lejegyeztem mindent. Alig álltak tízen előttünk, amikor elkészöntem azzal, hogy másoknak nagyobb szüksége van az élelmiszerre, mint nekem.

Délben betört a városba a hadsereg, és megkezdődtek a harcok. Voltak egységek, amelyek a tömegbe lőttek, voltak egységek, amelyek a tömegbe lövő egységekbe lőttek, és voltak mesterlövészek, akik mindenre lőttek, ami csak mozgott.

>>>>> folytatás a 14. oldalon

>>>> folytatás a 13. oldalról

Az eső elől egy légoltalmi pincébe húzódtam, melyet kórháznak rendeztek be. A lejártnál örök álltak, géppisztolylyal. Az arcukat nem láttam, azt mondták, bármelyik pillanatban mérgesgázokat vethet be a hadsereg, azért viselik a gázmaszkot.

A helyiséget olajlámpákkal világították meg. Egyetlen orvos volt lent, aki a pislalángoknál fertőtlenítette az eszközzeit. Arcát maszk takarta, fejére kendőt kötött.

Kötszere is alig volt, nemhogy érzéstelenítő. A lent levők a fülükre tapasztották a tenyerüket, hogy ne hallják a sebesültek üvöltését. Behúzódtam egyik sarokba, onnan figyeltem, ahogy újabb és újabb hordágyak ereszkednek le a lépcsőn. A fal mellé fektették őket, először csak egy sorba, majd a másodikonál én is segédkezni kezdtem, aztán pedig a harmadik is betelt, míg végül nem is néztük, hová tesszük a sebesülteket, már mentünk is a következőért.

Csak estére szabadult fel némi hely, a holttesteket a bérház belső udvarára hordtuk fel. Úgy áztak ott, az esőben, mint a kövek. Egy ember viharlámpával a kezében járta az udvart, és megvilágította a halottak arcát, ha valaki a hozzátartozóját kereste köztük.

Ez az ember vak volt. Megkérdeztem, miért vállalta magára ezt a feladatot. Azért, mondta, mert életében most veszi először hasznát annak, hogy nem lát.

Később újabb viharlámpa érkezett az udvarba. Öten voltak, behúzódtak egy fedés alá, és fegyvereket kezdtek tisztogatni. Tizenkét revolvért, öt karabélyt és ugyanennyi géppisztolyt számoltam össze, volt néhány kézigránátjuk is. Rám se hederítettek, de aztán jött az az asszony.

Nem tudta eldönteni, hogy a férje a halottak közt van-e vagy sem. Többször akadt olyanra, aki hasonlított hozzá, és már szinte fel is zokogott, amikor rájött, hogy mégsem a férje az. A vak ember azt magyarázta neki, hogy próbálja meg máshol is, vannak még gyűjtőhelyek, de az asszony csak futkosott egyik hullától a másikig.

A fegyveres csoport mellé húzódva, a fedés alól figyeltem. Aztán nekifogtam kifűzni a bakancsomat, mire abbahagyták a fegyverek tisztogatását, és kíváncsian mustrálni kezdtek. Kihúztam a talpam alól a százast, majd odamentem a vak emberhez, elvettem tőle a lámpát, és az asszony arca elé emeltem. Hosszú, keskeny sebhely húzódott az orra és a felső ajka között, mint azoknak, akik nyúlszájjal születtek.

A maga férje nincsen itt, mondtam. Értetlenül meredt rám, mégis, miből gondolja, rebegte, de nem magyarázkodtam, csak odanyújtottam neki a százast, hogy vásároljon be és főzzön valami finomat a férjének, aki eddig már biztosan hazaért, és vár rá.

Szó nélkül eltette a pénzt, s hagyta, hogy a vak ember kikísérje. Visszabotorkáltam a bakancsomért; miközben a fűzővel bajlódtem, egyik fegyveres megkérdezte, hogy tudom-e, kicsoda valójában az a nő. Vállat vontam, mire ők egymás szavába vágva kezdtek magyarázni, hogy vénlány, aki megtévelyült a magánytól, és egyfolytában sosemvolt férjét keresi. No, de semmi baj, folytatta az egyik, aki a vezetőjüknek látszott, kárpótlásul kapsz valamit, és a kezembe nyomta az egyik frissen olajozott géppisztolyt.

Újságíró vagyok, mondtam.

Jól van, mondta, és történetárakat is adott.

Újságíró vagyok, ismételtem.

Jól van, ismételte, és megmutatta, hogyan kell kibiztosítani a fegyvert.

Megvárták, hogy teljesen besötétedjék, akkor magukkal vittek a zuhogó esőben. Szűk sikátorokban osontunk, majd átvágtunk egy parkon, aztán újabb sikátorok következtek, mígnem egészen közelről hallatszott a fegyverek ugatása, és a torkolattüzek is meg-megvillantották az utca egy-egy részletét.

Szabó Tamás felvétele

Egy befejezetlen épület korlát nélküli lépcsőit másztuk meg, majd párosával kuporodtunk le a legfelső szint nemlétező ablakainak mellvédjei mögé, és csak amikor kilestem, jöttem rá, hol is vagyok valójában.

Egy csoport felkelő az alattunk húzódó kőkerítés fedezékéből tüzelt a szemközti épületre, melynek tetejéről nyomjelzős lövedékek süvítettek alá az utcára. Társaim azt mondták, ezek a disznók sosem fogják megadni magukat, nekik most már mindegy, hogy golyó vagy kötél.

Kibiztosították a fegyvereiket.

Te is, mondták.

Kibiztosítottam a fegyveremet.

A tetőre céloztak.

Te is, mondták.

A tetőre céloztam.

Belelőttek a torkolattüzekbe.

Te is, kiáltották.

Belelőttem az égbe.

Hajnalodott, mire az utolsó torkolattűz elvillant a tetőn. Feltartott kézzel jött ki az épületből, előlről érte mind a négy lövés, mégis, a háta helyett az arcára zuhant, mintegy dacolva a neki kiszabott halállal.

A lépcsőn hevert, zubbonyán egyre jobban szétterjedtek a vörös foltok. Körbeálltuk, bámultuk, aztán páran bementek a többi holttest után. Valaki a címeres zászlót is bevonta.

Később egy hangszórót is felállítottak az utcán, és bemondták, hogy a kormány nincs többé, és hogy a hadsereg minden egyes köteléke átállt a forradalom oldalára, és hogy a rádió ezen túl nem a hazugság, hanem az igaz szó hirdetője lesz. Addigra a tömeg teljesen földúlta az épületet, és csak akkor oszlott el ugyanolyan hirtelenséggel, mint ahogyan összeverődött, miután már nem maradt semmi összetörni- vagy ellopni való.

Az éjszakát a bérház udvarán töltöttem. A noteszt az utolsó lapig teleírtam. Reggelre elállt az eső, de én csak akkor indultam vissza, miután a rádió bemondta, hogy az utolsó elszigetelt kormánypárti alakulatokat is felszámolták.

A holttestek még mindig az utcán hevernek, ahogy tegnap hagyták őket, egyedül a magát megadni készülő tiszt csúszott lennebb a lépcsőn. Öklömnyi kövek szerteszét az épületben, üvegcserep ropog a talp alatt. A százados szobájából szinte a teljes berendezést széthordák, egyedül az ormótlan íróasztalt hagyták meg, sem összetörni, sem megmozdítani nem tudták. A sarokba dobva találtam meg az írógépet, papír a szokásos helyen, a legfelső fiókban.

Sokáig gondolkodtam, milyen címet adhatnék a jelentésnek, de jobb nem jutott eszembe. Minden részletet nem írtam bele. Ami hiányzik, a noteszban található.

Az előbb kezembe vettem egy üvegcserepet. Jó éles volt, de eldobtam, mert meghallottam a zajokat.

Biztosan az írógép kattogása csalta ide őket.

Bakancsaik csattognak a lépcsőn, vállravezett puska csöve ütődik a fémkorláthoz.

Már az emeleten vannak.

Már a folyosón vannak.

Már az első szobában vannak, de én nem vagyok ott.

Már a második szobában vannak, de én nem vagyok ott.

Már ebben a szobában vannak.

Néznek.

Néznek, és nem értik.

Néznek, és nem értik, és én sem értem, vajon miért nem tudom abbahagyni a

Angolkeringő 2.

„Oda nézel, ahova nem szeretnél”

Vajon milyen gyakran fordul elő, hogy egy fontos, ismert szerző könyvének címét fontos, ismert kritikusok, könyves blogok elírják? Nem azért, mert bonyolult, hanem azért, mert egyszerűségében olyan kegyetlennek tűnik, hogy talán önkéntelenül is korrigálni, finomítani igyekeznek, majd ezért szabadkozni kényszerülnek.

Jeanette Winterson új könyvével (2011) ez többször is megesett. A címadó kérdést, *Why Be Happy When You Could Be Normal?* (Miért lennél boldog, ha normális lehetsz?), interneten való kutakodásom szerint többször is elírták, átfordították: „Miért legyél normális, ha boldog lehetsz?”-re.

A kegyetlenségében mellbevágó eredeti kérdést egyébként egy anya teszi fel mindössze tizenhat éves lányának, aki kénytelen dönteni: a rideg otthon relatív biztonságát választja, vagy a saját útját járja, amely ebben az esetben azt jelenti, hogy dolgoznia kell, hogy eltarthassa magát és befejezhesse az iskolát, fedél sem lesz a feje felett, egy autóban lakik, de együtt lehet a barátnőjével.

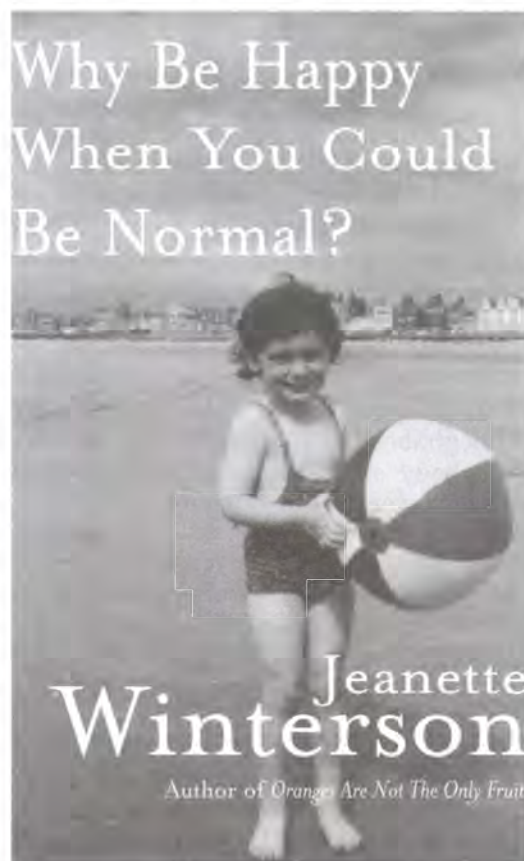
Mikor gyanítani kezdte lánya homoszexuális hajlamait, a szigorúan vallásos, pünkösdista közösségben élő Mrs. Winterson a gyülekezet előtt nyilvánosan megszégyenítette, majd három napon át tartó brutális ördögűzésnek vetette alá. Bezárták, éhezették, nem hagyták aludni, többször megverték, közben a gyülekezet tagjai imádkoztak felette, míg meg nem tört. Nem egy szokványos „coming out” jelenet, de az igazi kegyetlenség az ördögűzés után egy évvel elhangzó mondatban rejlik: „Miért lennél boldog, ha normális lehetsz?” Kegyetlen mondat, amelyben nem csak a boldogság lehetőségét tagadná meg egy szülő a gyermekétől, de azt is leleplezi, hogy ő maga képtelen a boldogságra. Egy ember, aki kétségbeesetten hajszolja, és egy, aki konokul tagadja a boldogságot. Kettejük viszonya már önmagában megadja a történet meghatározó feszültségét.

Az, hogy anyáról és lányáról, örökbe fogadó szülőről és örökbe fogadott gyermekről van szó, már csak árnyalja azt.

Jeanette Winterson (1959) az angol irodalom szakos vagy gender studies-t tanulmányozó diákok számára fontos név. Elsősorban önéletrajzi elemeket felhasználó debütregénye, az *Oranges Are Not the Only Fruit* (1985), vagy az 1989-es, intertextuális játékaival, fantasztikus történelmi világával, sajátos humorával Jonathan Swift vagy García Márquez műveihez hasonlított regénye, a *Sexing the Cherry* közismert az angol nyelvű szakirodalomban. A magyar olvasó a többnyire átgondolatlan és véletlenszerű kiadói fordításpolitikának köszönhetően egy meséjét (*Capri királya*, 2005, ford. Fedina Lília), egy ifjúsági regényét

(*Gubancrom*, 2008, ford. Komlóné Szabó Ágnes) és két regényét (*A szenvedély*, 1998, ford. Lengyel Éva és *Teher*, 2008, ford. Lengyel Tamás) ismeri.

A filmrajongók ismerhetik még az *Oranges...* 1989-es, BAFTA-díjat nyert televíziós adaptációját is. (Egyébként éppen a megfilmesítéseknek köszönhetően voltaképpen jóval többet tudunk a kortárs angol irodalomról, mintsem sejtenénk. Ennek megvan az a hátulütője is, hogy tudásunk sok esetben pseudotudás. Ian McEwan *Atonement* [bűnhődés, jóvátétel] című regényét például a nagyközönség automatikusan a *Vágy és vezeklés* című filmhez, illetve Keira Knightley zöld estélyi ruhájához köti. Kazuo Ishigurót lehet, hogy nem ismerik sokan, a kilencvenes években azonban a *Remains of the Day* éppúgy sikerfilmnek számított, mint 2010-ben a *Never Let Me Go*. És rajtuk kívül még számos kortárs angol szerző

munkája kerül jobb-rosszabb formában filmre, így, ha látens módon is, de világszerte jóval többet tudunk a kortárs angol irodalomról, mint az orosz vagy spanyol kortárs munkákról.)

Jeanette Winterson új könyvében az örökbe fogadott gyerek története immár nem fikcióként, hanem hangsúlyozottan önéletrajzként jelenik meg. Mindaz, ami az első regényben nem vagy fikcióvá szelídülten, átírva, stilizálva, megváltoztatva szerepel, itt önéletrajzként, sajátként, névvel hitelesítve jelenik meg. A debütregény volt az a történet, amelylyel az író „képes volt együtt élni”. Ehhez képest „a valóság sokkal magányosabb

volt”, egy olyan történet „amelyet nem éltem volna túl”.

Itt lép be a fikció és életrajz, képzelt és megélt történet viszonya, amely volta-képpen Cervantes óta az irodalom egyik nagy témája, és amely Wintersonnál sem hiányozhat.

Az értelmes, de kortársai közé beilleszkedni képtelen, vad gyerek a rideg, szeretetlenség családi viszonyok elől hamar a könyvekhez menekül, csak hogy könyv csupán pár darab van a lakásban, a *Biblia*, néhány hozzá írt szövegmagyarázat és a Camelot mondakör illusztrált változata. Az irodalomolvasás természetesen a mozizáshoz, ajakrúzsozáshoz hasonlóan bűnnek számít. „A könyvekkel az a baj, hogy az ember csak akkor tudja meg, mi van benne, amikor már túl késő”, hangzik Mrs. Winterson szentenciája, aki mikor felfedezi, hogy a lánya antikváriumból vásárolt könyveket dugdos a matrac alá (ráadásul éppen egy D. H. Lawrence sarka kandikál ki!), valamennyit elégeti. Hiába. A helyi, kisvárosi könyvtár polcain megtalálható az „angol irodalom A-tól Z-ig”, és a kislány ettől a perctől kezdve rendszeres látogatója lesz az accringtoni közkönyvtárnak. Nem tudván, mit, milyen sorrendben olvasson, hát módszeresen és ábécésorrendben olvasni kezdi az angol próza-irodalmat. „Hála Istennek, hogy Austen volt a vezetője” – teszi hozzá, immár a felnőtt író első könyvtári olvasmányaira, Jane Austen regényeire célozva.

A könyvek, a fikció világa tehát menedékké válik, de nem annyira búvóhely, mint a nagy rátalálások helyszíne. „Számomra a könyvek jelentik az otthonot. Nem otthonossá tesznek egy helyet, hanem ők maguk az otthon, kinyitunk egy könyvet, épp úgy, mint egy ajtót, és belépünk. Bent más idő és más tér vár.

Meleg is van bent – tűzhely. Leülök egy könyvvel a kezemben, és melegben vagyok. A küszöbön töltött didergető éjszakákból tudom ezt.”

A könyvégetés nemcsak a szisztematikus olvasáshoz vezetett, hanem arra a felismerésre is, hogy a memorizált szöveget nem lehet elvenni az embertől, és arra a talán meglepő gondolatra, amit kis könyvtára még füstölő hamvait szemlélve a kamaszlány így fogalmaz meg: „Bazd meg, akkor megírom a saját könyveimet.”

Ezen a ponton válik nyilvánvalóvá, hogy Winterson új kötetének cselekménye voltaképpen két nagy történetből bomlik ki. Az első az íróvá válás, az én keresésének és megtalálásának története, a második pedig a kétpólusú anyatörténet, a vér szerinti és a mostohaanya keresésének és megértésének folyamata.

A „hogyan lettem az, ami vagyok?” kérdésre mindenkinek válaszolnia kell előbb vagy utóbb, sok író ezt éppen emlékiratban, önéletrajzi vagy ilyen elemeket is felhasználó szövegekben próbálja megválaszolni. Az író Winterson halmozottan hátrányos környezetből, háttér-

>>>>> folytatás a 16. oldalon

>>>> folytatás a 15. oldalról

rel indul: nő, leszbikus és a Manchester környéki munkásosztályból származik. Olyan környezetből, ahol még egy határozott, önmagát és családját eltartó, és a kamasz Wintersont Oxfordba küldő tanárnő is meggyőződéssel állítja, hogy „ha egy nő már nem bizonyul érdekesnek az ellenkező nem számára, csak ott látható, ahol valami hasznosat tehet”.

Oxfordban, a felvételi beszélgetésen (amelyre hősnőnk egyébként motorolajtól piszkos körmökkel érkezik), joggal mondja tehát a tanárnak, aki írásairól hallván csak legyint, hogy de hát mindenki írogat fiatalon, „Accringtonban, ahonnan én jövök, nem”.

„Maga a munkásosztály-kísérlet!” – mondja neki egyik professzora az első órán. („Maga pedig a néger-kísérlet”, teszi hozzá a fekete bőrű kolleganőhöz fordulva.)

A drámai történetstilánkokkal teli könyv kevésbé szembeszökő, de ugyanakkor rendkívül megragadó részei azok, amelyek az észak-angliai iparvidék történetéről és lakosairól szólnak. Winterson már-már szociográfiai erővel ír Accringtonról, megjeleníti a környék múltját, az ipari forradalom következtében kialakuló életformákat, a hatvanas-hetvenes évek kisvárosi utcaképét, az emberi együttélés normáit, az emberek közti viszonyrendszert és azt a nyelvet is, amelyen mindezek artikulálódnak. Felhívja a figyelmet arra, hogy a *Biblia* nyelvének modernizálásával a tudatlan, művelt jóakarók voltaképpen elválasztották az iskolázatlan tömegeket (mint amilyenek az ő szülei, vagy akár ő maga volt gyerekkorában) az angol irodalmi nyelv négyszáz éves hagyományától. Míg korábban a *Biblia* régi angol nyelvét használó Shakespeare vagy az olyan metafizikus költők, mint John Donne, érthetőek voltak számukra, a műveikből vett idézetek, rontott, kevert formában, a forrás ismerete nélkül ugyan, de közszájon forgó bölcsességek számítottak (mint pl. a Mrs. Winterson által is sűrűn emlegetett „Ne kérdezd, kiért szól a harang!”).

Jeanette Winterson egy mára jórészt eltűnt világról beszél, amelyben nemcsak a piac, a templom és a középületek (például a könyvtár) korábbi közösséget összefogó és összetartó szerepe halványodott el, de a régen elfogadott „önművelésre” való törekvés is. Winterson jól látja, hogy saját íróvá válásának feltétele volt az oktatás és a jól felszerelt könyvtár jelenléte egy ipari kisvárosban, ezért már-már polemikus hangot üt meg, amikor az olvasás társadalmi szerepéről beszél.

„Amikor az emberek arról beszélnek, hogy a költészet luxus, vagy csupán egy lehetőség, vagy a művelt középosztály számára való, hogy felesleges iskolában tanítani, mert irreleváns, vagy más hasonló ostobaságokat mondanak a költészetről és annak az életünkben betöltött

szerepéről, én mindig arra gyanakszom, ezek az emberek mindent igen könnyen érthetnek el. A kemény élethez kemény nyelv szükségeltetik – a költészet pedig éppen ilyen. Ezt kínálja az irodalom: elég erős nyelvet ahhoz, hogy ki tudjuk mondani, hogyan állnak a dolgok.”

Ami a cselekmény másik szálát, az anyára való rátalálást, anyától való elszakadást illeti, ez a könyv voltaképpen két erős anyatörténet kombinációja. Hősnőjének ahhoz, hogy önmagát elfogadja, és a nehézkesen és önpusztító módon keresgélt boldogságot (vagy annak valamilyen formáját?) megtalálja, nemcsak a vér szerinti anyát kell megtalálnia, és megbocsátania neki. Legalább ilyen fontos az is, hogy ebben a folyamatban a démoni nevelőanya, Mrs. Winterson is megértésre, elfogadásra találjon.

Mrs. Winterson egyébként hihetetlen pusztítás- és halálvággal eltelt, viszatartó, ugyanakkor hátborzongatóan erős figura, aki egyszerűen képtelen a boldogságra. Szemben az örökbe fogadott, lassanként íróvá nőő lánnyal, akit olyan nyers, megzabolázhatatlan, konok gyerekként ábrázol Winterson, akiből csak úgy árad a szenvedélyes élnivágyás és életszeret. Az a gyermek, aki miután megverték és éjszakára kizárták a házból, konok képpel ül a küszöbön hajnalig, amíg meg nem érkezik a tejjes, akkor megissza mind a két üveg tejet, az üres üvegeket leteszi a lábtörlőre és elmegy iskolába.

„Mikor anyám haragudott rám, ami gyakran előfordult, azt mondta: 'Az ördög a rossz bölcsőhöz vezetett bennünket.' A Sátán, amint kiszakítja magát a Hidegháborúból és a McCarthy korszakból, hogy ellátogasson az 1960-as évek Manchesterébe – a látogatás célja: megteveszteni Mrs. Wintersont – ez a kép ríktón színpadias. Mrs. Winterson kirívóan depressziós volt, egy nő, aki revolvert tartott az éjjeliszekrény fiókjában, a történeteket pedig egy bádorgodóban. Egy nő, aki egész éjszaka sütött, hogy ne kelljen megosztania az ágyat az apámmal. Egy nő, akinek aranyere volt, pajzsmirigybetege, szívágulása, sosem gyógyuló lábszárfekélye, és két műfogóra: matt a hétköznapiakra, gyöngyházás fényű a jobb napokra.”

Az író némi freudi beütéssel az (édes) anyától való elválást, és a nevelő(anyával) való ambivalens viszonyt, illetve a szeretethiányos gyerekkort okolja azért, amiért számára, a démonian depressziós és boldogtalan Mrs. Wintersonnal szemben boldogságra sóvárgó lény számára a szeretet ismeretlen, ijesztő, megtanulni való fogalom, amelynek mértéke nem az elfogadás, hanem a veszteség.

Jeanette Winterson prózájának egyébként is erőssége, és valószínűleg tudatosan használt eleme a frappáns fogalmazás, a gyors, és erőteljes felütések, a mottóként idézhető, egy-egy regény terjedelmű szöveget összefoglaló vagy afféle szövegben rejtett vízjelként funkcionáló

mondatok, mint például „Miért a veszteség a szeretet mértéke?” (*Written on the Body*) vagy „A szabad ember sosem gondol menekésre” (*Teher*).

Nos, új könyvében számos ilyen, makacsul megragadó mondat olvasható elsősorban a szeretettel, kötődéssel, emberi viszonyokkal kapcsolatban. „A szeretet köztünk nem érzelm volt, hanem aknamező” – írja nevelőanyjával kapcsolatban.

„Sosem drogoztam, szerettem. Vakmerő módon, hogy több volt benne a rombolás, mint a gyógyulás, több a szívfájdalom, mint az egészség.”

A könyv utolsó negyedében ez a sokszor már-már kiszámítottan frappáns hang hirtelen elnémul, a történet átlép a múltból a jelenbe. Immár nem az író válogatja és értelmezi tulajdon múltjának eseményeit, hanem a formálódó eseményeket próbálja önmaga számára érthetővé tenni. Az előző oldalon még egyetemi hallgató lány itt már beérkezett író, párkapcsolati és alkotó válságainak mélypontjáról felemelkedve, egy új kapcsolatból erőt gyűjtve keresni kezdi vér szerinti anyját. A bürokrácia útvesztőin át vezető zárandokút végül az utolsó oldalakra valóban elvezet az édesanyával való találkozáshoz. A vágyott, mindig hiányolt szülői elfogadáshoz. A egymásra találás természetesen nem a hollywoodi filmek modorában valósul meg, az író becsenget, ajtót nyitnak neki, és a mosogatókagyló mellett a keresett és nagy nehézségek árán megtalált anyának ez az első szava hozzá: „Azt hittem, befejezem a mosogatást, mire megérkezel.”

Az igazi, megrázó, és kimondatlanul maradó felismerés azonban az: abban, hogy író lett belőle, hogy azzá lett, ami lett, nemcsak az elvesztett anyának, és elvesztett szeretetnek, hanem az őt megtagadó, eltaszító, démoni nevelőanyának és a mellette fájdalmasan megtapasztalt szeretethiánynak is szerepe volt. „Szörnyeteg volt, az igaz. De az én szörnyetegem” – hangzik a feloldozás.

Kockázatos dolog úgy írni egy könyvet (hát még egy önéletrajzot!), hogy az író átengedi az irányítást az eseményeknek. Mintha lovak közé dobna a gyeplőt. A *Why Be Happy When You Could Be Normal?* utolsó fejezeteiben mintha olyan erőteljessé válnának az érzelmek, hogy már nem viselik el a prózává idomulást, a megjegyezhető, sokszor már-már szentenciajellegű mondatokat gondosan kicentiző szöveg hirtelen fészletlenné, töredezetté válik az aktualitás szorításában.

Azzal szembesülünk, amelynek a lehetőségét Winterson egy korábbi fejezetben, az írásról és könyvekről szólván már felvázolta: „Hosszú időbe telt, míg rájöttem, hogy kétféle írás létezik: amit te írsz, és ami téged ír. Amelyik téged ír, veszélyes. Olyan helyre mész, ahova nem akarsz. Oda nézel, ahova nem szeretnél.”

VALLASEK JÚLIA

FODOR GYÖRGYI

Imádott ugató szavak!

Kele Fodor Ákos *Textolátria* című első kötete kihívás. Tudatosság, következetesség, a forma kiváló gyakorlása jellemzi, a nyelv kordában tartása, precizitás, amitől a szövegek fegyelmezetté válnak.

Kele Fodor Ákos pontosan tudja, mit akar: keresi a szavak megfelelő jelentéseit, kipróbálja őket, rakosgatja múltban, jelenben egyaránt. A kötet jelentés- és jelentőségkeresésről szól, és korántsem kaotikus. A szerkezet is ívelő: a *Szindbád* ciklus archaizáló, a *Placebo* a szöveg gyógyító hatásába vetett hitre utal, míg a *Fattyú- és árvasorok* a kortárs tendenciákat követve a nyelv szétírásával, roncsolásával játszik, a tördelésben vizuálisan is megjelenítve ezt. Mindhárom a nyelvet teszi központi témává.

Szövegimádát – ezt jelenti a cím. Mivel a kötet jelentős része archaizáló szövegekből tevődik össze, eljátszhatunk a gondolattal, hogy a cím is egy fiktív, ma már nem használatos latin eredetű szó. Latinul ugyanis az ugatás *latratus*, az ugató pedig *latrator*. Szimpatikus az elképzelés, hogy a kötet címe ugató szöveget jelent. Szavak, melyek figyelmeztetésképpen megugatják az olvasót, de nem ijesztik el, hanem gondolkodásra késztetik, jelezvén, hogy nem léphet tovább, míg meg nem próbált tökéletesen megérteni mindent.

A kötet három része közti fő választóvonalakat egy-egy, az avantgárd stílusjegyeire emlékeztető képvers képezi, melyek épp azáltal, hogy nem ágyazódnak formabontó közegbe, egyben rejtvények is. A megfigyelések beavatástörténetként működhetnek, kulcsként szolgálnak a kötet egészéhez, és a különböző ciklusokhoz, hiszen a *Csók-Kerek*, a *Gondolat fő funkciója* és a *Typotektonika* egyenként megelőlegezik és összegzik a különböző részek témáit.

A textolátria jelentése is épp emiatt enged játékot. Az első megfigyelést már a kötet borítója kínálja. Mandalára, virágra vagy akár ingára, iránytűre, stilizált óralapra emlékeztető formában szabályosan kanyargó szavak, melyek mind a textolátria betűiből születnek, hogy minden jelentést megtöbbszörözzenek, majd szabályos alakot öltve elhíttetik velünk: a többértelműség variációiban kell felfedezni a megbonthatatlan rendet.

Egy-egy irodalmi előd, hagyomány megidézése mindig a továbbírás mikéntjétől válik érdekessé. A kötet *Szindbád* ciklusán érződik, Kele Fodor Ákos otthon van ebben a nyelvezetben és előszeretettel használja, formálja, ami által az archaizálás módja válik izgalmassá: a jelen érzését váltják ki a szövegek. Krúdy *Szindbád*-novellái az érzékekre hatnak. Úgy jön létre az időutazás, hogy a tér megismerésén túl a jelenben lehet érezni az illatokat, ténylegesen hallani lehet a zörejeket, az idősíkok koccanásait. Jelen lehet lenni a történetben, ott a körbetekintés lehetősége, melyben megtörténik a felfedezés.

Ugyanerre az algoritmusra építenek a versek, a mottó meg is előlegezi e ténnyt: „Hogy létezem,/nem tudom,/mert holt a múltam,/De életre kelt/a nyelvi jelen.”

Az állítás egyik legerősebb bizonyítéka a *Delikát*, melyben mintha Bornemisza Anna szakácskönyvéből főztek volna többfogatós lakomát: „Párállt az olasz gesztenyészácán,/még repült, a gőz tartotta fenn./lyuk-sajtba dugva ficáncolt a/pitykés ringli.”

Kele Fodor nem historizálva, szerepverssekben beszél a múltból, hanem jelené teszi a – néhol fiktív – múltat. Epikus szálon futó balladaszerű életképek felsorakoztatásáról van szó, nagyrészt női főszereplőkkel: Bánatiné, aki nem fohászkodik (*Najád*), Galamb Irma, a megesett fiatalasszony (*Driád*), Rozina, a falu szépe (*Neaerád*), a Zaturecky kisasszonyok, akik már csak a bajuszpedrőjük szagáról tudják megkülönböztetni a férfiakat (*Hiádok*). Krúdy *Szindbád*-ját az érdekli A *hídon* novellában, hogy vajon Amália még életben van-e, Kele Fodor nőalakjai viszont élnek, ironikus módon *Szindbád* az, aki az évszázadok során meg-meghal miattuk: „Valamely sosem múló sejtelen/mondogatta bennem, hogy miután/már mindent megpróbáltam/e világon, tehát rövidesen,/meghalok egy nő okán./Még háromszáz se voltam” (*Egy halálom éjszakája*).

A kötet legerősebb része viszont a második, a *Placebo* című ciklus, melynek jelentős és markáns felütése a *Szövegtacskó* című vers. Neoavantgárd jelentés- és írásmódokra emlékeztető szöveg (fokozott többértelműség a kurzivált részek által), a szöveg, melynek imádota a textolátria. Egy még meg nem nevezett, roncsolt magánmitológia látszik körvonalazódni, és ez a fajta személyesség válik a ciklus irányvonalává. A versek alcímei szintén kurziválva, mintha a *Szövegtacskó*-ból váltak volna ki, és mind a legfontosabbnak tűnnek a következő állítástól fogva: „Legszebb szavam a szó” (*Szövegtacskó*).

Egy családtörténet apokalipszise – ez lehetne a *Placebo* ciklus tételmondata, melynek szövegei továbbra is epikus szálakra, az apa, az anya és a szerető alakjaira épülnek. A bensőségesség egyik fontos mércéje a testnedvekkel mint mediátorokkal való kísérletezés, és ez a családtagok testi romlásának naturalista leírása által még inkább kihívássá válik. Mintha Francis Bacon festmények köré születnének történetek, egy-egy testrész kiemelése és felnagyítása által. Az apa metaforája, a salak (*Salak*), később újra visszatér, hagymaszagú szájjal, zsíros homlokkal, melós kézzel mossa a gyermek testét (*Nazális*), később az állkapocsvelőbe rejtőzött fogáról szerzünk tudomást. Az anya képe is naturalista tényközlésből rajzolódik ki, rettegés társul mellé: „Félek, mikor anyámat kiásom,/a tudóm összeomlik, mert/a bordák mögött vérrögöt/markol egy szilikonkesztyű” (*Szilikózis*). Mindez eszköz, kísérlet a tökéletes szöveg megteremtésére, mely egyben félelem is – ettől válik a *Szövegtacskó* is imává. Ezért bukkannak fel a „roncsoltra emésztett kötetlen szók” (*Kiemelés*), az idea megragadhatatlanságának félelme (*Más fény tűz*), az éjjeli írás fájdalma, hogy a napokhoz hasonlóan érnek egymásba a szavak (*Hajnalkonyat*). A ciklus teremtéstörténettel kezdődött, azzal is fejeződik be, mintegy utóhangjaként az imának: „Megformáltam – a világ karnyújtásnyi./Csak nem tudom magam belefoglalni” (*Belátom*).

Fattyú- és árvasorok a címe a kötet harmadik részének. Jelen esetben a szerkesztési, tördelési terminusnak a többlete abban rejlik, hogy ez az (amúgy nagyon is lírai) szakkifejezés diktálta szabályoknak az ellentétei érvényesülnek, így szó szerint kell értenünk az elnevezést. Mintha megszületett, elhagyott és nem vállalt sorokról és történetekről lenne szó. A ciklus egésze ezzel a gondolattal játszik tematikailag és formailag is. A tördelés- és írásjelhasználat továbbra is következetlen, folytatódik az elromlott családi képek sorakoztatása: álmok, illúziók, meghittség nélküli gyerekkor, alkoholista és elhalálozott szülők, árvaság, pedofília, bántalmazás, alpáriság, idegenység, otthontalanság, hovatarozás, halál. Mégis: a nyelv zsákutcába kerül, csak tördékes kifejezésre képes. Látszólag a téma okozza a nyelv szétíródását, de ez könnyen elvethető: nincs olyan történet, életérzés, melynek ne lenne helye az irodalomban.

A válasz mégis az, hogy a versnek (az irodalomnak?) tilos mindenről szólnia. Viszont ez mondanivalótól független, az írásra való reflexióból fakad: „Mert a vers csak itt van. És sehol a történetekkor” (*Tilos*). Vagyis a történetek már nem léteznek a vers idején, mert az emlékezet szelektív és összejátszik a képzelettel...? A kísérlet viszont attól érdekes, hogy a ciklus szinte mindegyik darabjához tematikailag hozzárendelhető egy szöveg a *Placebo*-ból, történetileg azok előzményeit képezik, általában gyerekkori „élményekhez” nyúlunk vissza, szenvtelen hangnemben. A kérdés ez által nem az, hogy miről szabad szólnia a versnek, hanem inkább újra a hogyanon van a hangsúly. Harmadszor is bebizonyosodik, hogy a kötet lényeges eleme a különböző nyelvezek és médiumok kipróbálása. Az idősíkok ütköztetése, egymás mellé rendelése, variációk, lendületesség, frissesség és a kételkedő racionalitás adja a szövegek erejét: „De a szövegromlás gyógyítható./Csak kókány, kuli meló” (*Kiemelés*).

Kele Fodor képek helyett tényközléssel próbálja megragadni a vers mibenlétét. Sok lehetőség rejlik ebben az elgondolásban. De mégis: túl pontos és kiszámítható a *Textolátria*. Örültem volna, ha a szavak nemcsak megugatnak, hanem meg is harapnak, hogy az olvasás befejeztével tovább gondozhassam az imádott szöveg által okozott sebet.

Kele Fodor Ákos: *Textolátria*. JAK-PRAE.HU, 2010

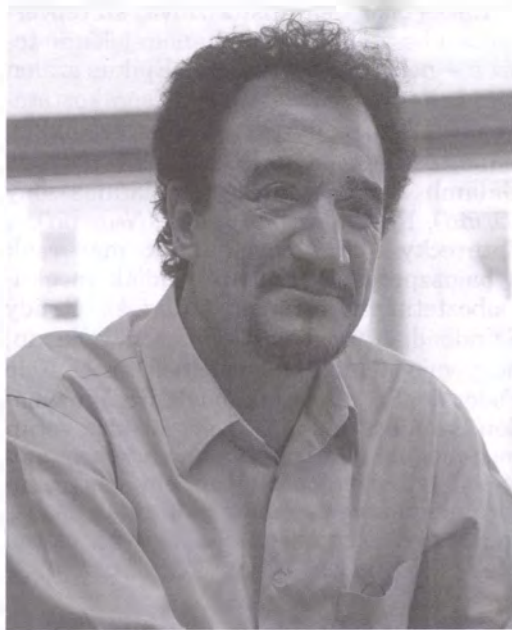
FERENCZI SZILÁRD Senkinek nem édesapja

Két dolgot szeretnék megköszönni Philippe Falardeau-nak. Először is azt, hogy elkészítette a filmet, melyről itt mindjárt szó lesz. A másik, szervesen az elsőből fakadó, hogy a filmtörténet részévé tette egyik kedvenc karakteremet, Bashir Lazhart. Nemrég ismertem meg, oly nagyon öreg barátság nem köt, de nincs filmhős, kivel mélyebben együttéreztem volna másfél órán keresztül, és azóta is. Ha van, ha lehet egyáltalán férfitragikája a világnak, az lehetne nyugodtan Mohamed Fellag humorista, aki Lazhar tanár urat alakítja a tavalyi legjobb idegen nyelvű film Oscar-díjáért versenyző kanadai iskolai drámában. Saját traumájával még senki (számomra ismert) filmfia nem viaskodott ily nemesül, nincs, ki személyes katarzist hatékonyabb gyógyerővé lényegítette volna át, mint a huncut vonásain sötét felhőket úszató Bashir. Mindezt, illetve mert remekül ír és rendez, *chapeau, Monsieur Falardeau!*

Bashir Lazhar eredetileg Evelyne de la Chenelière (aki maga is szerepel a filmben) színműve, egy Kanadába menekült algériai vendégglóss egyszemélyes kamaradramája, ki tanári munkát vállal, és annak szüneteiben mesélve éli át újra keserves közelmúltját. Falardeau ezt alakította át sokszereplős, sokszor díjazott mozgóképpé.

A tanterem barátság, munka és ílelem helyszíne kell legyen, egy életteli tér, ahogyan maga Lazhar tanár úr vallja, ahol átadsz az életedből, amelynek életet szentelsz, és nem arra használod, hogy saját reményvesztéssel egy egész iskolát megfertőzz. Mert abban az osztályteremben, ahol Martine Lachance tanárnő felakasztotta magát, az átfestett falak és újrarendezett padok sem enyhítik apró diákjai kétségbeesését. A szeretett pedagógus helyébe érkezik Bashir Lazhar, kinek titkolt tragédiája hasonló módon feldolgozásra vár, lelki sebei irtoztatóak. Merőben szokatlan, hagyományos oktatási módszereihez eleinte nehezen alkalmazkodnak a hatodikosok, egy nyaklevest is kioszt, így hát igazgatói figyelmeztetésben részesül az anyag nehézségeit, valamint a tanulókkal való fizikai érintkezést illetően. A tollbamondáshoz Honoré de Balzac *Szamárbőréből* válogat, kirándulni Molière *Képzelt betegére* vinné az osztályt, mintegy szoktatva diákjait az öngyilkosság gondolatának alternatíváját kínáló reményhez. Két gyerekkel különösen erős kapcsolatot teremt. Alice, kinek édesanyja pilóta, és nevelésre nincs igazán ideje, kivételesen érett és érzékeny kislány, aki rögtön megszereti a titkos bánatot cipelő Lazhar urat. Simon, az osztály vásott kölyke, provokatív tetteivel valójában az öngyilkossággal érzett lelkiismeretfurdalását igyekszik leplezni. A két barát néha őszinte, gyermeki kegyetlenséggel feszül egymásnak, de (ön)

KINEMATOGRAF

vádjaik és deffenzívájuk végül békére lel a tanár határtalan szeretetében.

Sokszorosan egymásra tevődő kettőségek filmje ez, amelyben számos, önnön súlyuk alatt roskadozó képi és verbális kijelentés játékából építkezik a narratíva. Egyszemélyes és közösségi traumák hatnak szenvedőikre és végeredményben egymásra, abban a közegben, mely a felnőtt-gyermek viszony másodfokú szinteként óriási felelősséggel terhes. Lazhar szelíd didaktikája egyenesen arányos belső gyötrelmei mélységével. A valamikori Martine fényképét a legalkalmatlanabb helyzetekben kajánul lobogtató Simon a diákok legsérültebbje, míg a gyerekek által analfabétának megbélyegzett tornatanár látja át legtisztábban a helyzetet. Ha a fénykép sebez és fegyelmet bomlaszt, az írott szöveg gyógyít és közösséget teremt. És végül, ha együttérzésünk az arcizmokkal történő azonosulási képességen áll vagy bukik, hogy lehet, hogy Lazhar úr tarkója a maga érzelemleplezésében elemi erővel képes áttörni a képi döbbenet legmakacsabb gátjait?

Sosem sajnáltam ennyire, hogy a magyar nyelvben némely természettudományi jelenségnek inkább gyakorlatias, mint költői a megnevezése. A franciául titokzatos, sokszótagú *chrysalide* (báb, a teljes átalakulással fejlődő rovarok utolsó fejlődési stádiuma), mely többször is elhangzik az általános iskola nyelvóráin, metaforikus értelemben, szinte alaphangként hatja át a szöveggönyvet, számos lényeges mozzanat épül rá. A zárójelenet tanmeséjében betöltött szerepének sokrétű jelentésétől hosszú ideig nehéz lesz szabadulnunk, amint Lazhar úr, az örök szülő és pedagógus, mint a bábnak otthont adó fa képzetétől is. Hisz ő valóban senkinek nem édesapja már, de valahogyan, mégis, valamennyiünké.

Monsieur Lazhar, színes, kanadai film, 94 perc, 2011. **Rendezte:** Philippe Falardeau

OLÁH ANDRÁS

elrontott ragozás

azt hittem magammá ismertelek
de ártatlan tréfa voltál csak
abbahagytalak...
jönnek a ritmustalan napok
egyszerű prozódiai kérdés maradsz
elrontott metrum felcserélt ragozás
befésüllek a titoktalan éjszakába
ahol kiüresedett postaládáknak
meséled el hiányomat
s már semmi dolgom sincs veled

elférnénk

egyszer majd helyére kerül minden:
vagyunk feloldódik egymásban
mint repülőgépek kondenzcsíkjai az égen
tudod: én mindig itt vagyok
ha összehúznánk magunkat
elférnénk egymásban is: én benned
te bennem – s nem volnánk sehol –
egy élet erre rámehet:
szűkülni a tér – bőrömet kinőttem
s látod: te sem temetted elég mélyre

temess el

temess hőésésbe
varjú hangú szélbe
jégcsap-rügök közé
temess engem élve

fehér gyapjúszirom
legyen az otthonom
hósapkás bérceken
szél fújja szét porom

fenyő alá temess
sátram túlomb-nemez
zajló tavasz fogytán
zöld tobozban keress

hányszor alszik ki a nap

forralt bort iszik a restiben
nyakába veszi az éjszakát
előbb a szükségletek
(másra úgyszincs idő)
nő kell: egyéjszakás
egyorás inkább
vagy csak néhány perces
beszélgetni nem akar
szobára nincs pénz
jó lesz a kapualjban is
vagy a bokrok között...
egy lány utána szól
fiatal csinos „kár érte” –
gondolja de vére máris
a lába közé szalad
„hová menjünk?” – kérdi sietve
a lány vezeti
nem firtatja mennyiért
csak hogy messze-e
„a sarkon túl” – mondja a lány
s ő már gombolkozik...
hajnalban ébred
a teste sajog arcára ráfagyott a vér
szemét nyitni sem bírja
az ütéstől teljesen bedagadt
csak fekszik hanyatt s nézi:
hányszor alszik ki a nap

ZOLTAY LÍVIA

Mint a borsó meg a héja

Csőpi néni és Csőpi bácsi olyanok voltak, mint a borsó meg a héja. A bácsi évek óta nagybeteg volt, aszszonya pedig mérhetetlen odaadással ápolta. A ház előtt, a padon ülve gyakran láttam, amint Géza bácsi (igazából így hívták) ráncos, öklömyire összezsugorodott feje megjelennik az ablakban. Ez jelentette számára a napi levegőzést, mert ahhoz már túlságosan gyenge volt, hogy az utcára lemenjen. Csőpi néni annyira átszellemülten végezte a „munkáját”, hogy a ház összes lakója mély tisztelettel, együttérzéssel beszélt róla. Az időt és a férje lassan elsorvadó testében tanyázó rákot azonban ő sem tudta megállítani. Egy álmos októberi napon meghalt a bácsi. Mindenki arra számított, hogy Csőpi néni illően meggyászolja, s ettől kezdve csakis a férje emlékének szenteli magát, élve eltemetkezik parányi lakásában. Ám mindannyiunk legnagyobb meglepetésére ő egészen máshogy dolgozta fel a történeteket. Főnixmadárként feltámadva poraiból, olyan vakrepülésbe kezdett, hogy nem győztük kapkodni a fejünket. Még ki sem hült az öreg teteme, Csőpi néni máris bevetésre készen állt, és teljes harci díszben pompázva randevúról randevúra szökkent. Kiderült, hogy újsághirdetést adott fel, így próbálva ismerkedni, nem kis eredménnyel. Néhány héttel a férje halála után olyan forgalmat bonyolított, hogy bármelyik örömlány megirigyelhetne volna. No, tegyük azért hozzá, hogy Csőpi néni egy ponton túl soha nem merészkedett, s ez a pont a házuk kapuja volt. Még csak nem is a lakása ajtaja. Valamennyi úriember, aki abban a kegyben részesült, hogy eltölthetett vele egy (esetleg két) kellemes estét, legfeljebb a kapuig jutott, tovább nem. Ez, a Csőpi néni személyiségét jellemző furcsa kettősség lázban tartotta a lakókat.

Az öreglány valójában nem is volt öreg. Az ötvenes évei végén járhatott, és amióta a férje elment, a külsején is erőteljes változásokat észleltünk. Az öltözködése sokkal merészebbé vált. Korábban soha nem láttuk például szoknyában, mert folyton csak nadrágot hordott. Mostanában azonban már az lett volna furcsa, ha nem szoknyát visel. Ahogy teltek a hetek, hónapok, úgy rövidültek a szoknyák, a Csőpi néni körül sündörgő udvarlók legnagyobb örömeire. A kapuban ácsorgás viszont csak nem akart megszűnni. Idővel már fogadásokat kötöttünk, vajon melyik hódlónak sikerül először kapun belültre kerülnie. De hiába ostromolták a felhevült lovagok, Csőpi néni egyikük sem kapta meg.

Tavaszkodott már, amikor észrevettük, hogy felhagyott a randevúkkal. Nem tudtuk, miért. Talán megunta a széptevőket, de az is lehet, hogy csak erőt gyűjt, gondoltuk. Egy macskával lehetett látni leginkább, egy fekete kandúrral. Ha vásárolni ment vagy csak sétált, a kandúr szorosan a nyomában lohol, el nem mozdult volna mellőle, egyetlen percre sem. Egyszer megpróbáltam összebarátkozni vele, de úgy fújt rám, hogy többé nem kíséreltem meg a dolgot. Voltak, akik látták, ahogy a kandúr a közelben lévő bolt előtt üldögélve várja a gazdáját, olyan fegyelmezetten, hogy még egy katona is megirigyelhetne volna. Összenőttek ezek ketten, lassan már el sem tudtuk volna képzelni őket egymás nélkül. A macska délutánonként az ablakban ülve pásztázta a terepet, sárga szeme fehérjében a fekete csík úgy világított, hogy inkább elkaptam róla a tekintetemet.

Benczédi Sándor: Tánc

Egy fülledt nyári este megint a ház előtt üldögéltem a padon, amikor megláttam Csőpi néni és a kandúrt. – Jó estét! – köszöntem, ám ezúttal nem csak a szokásos biccentés volt a válasz. Csőpi néni határozott mozdulatokkal indult el felém, oldalán hű védelmezőjével. – Tudja, kedvesem – kezdte, mikor odaért a padhoz –, úgy vagyunk mi ketten az én Gézámmal, mint a borsó meg a héja. Senki emberfia nem pótolhatja az én drágaságomat! – hadarta boldogan, majd hirtelen szép, szürke macskává változott, és kandúrlovagjával együtt besurrant a bokrok közé.

KÓDEX –

[...] Béla amerikai karrierje érdekesen kezdődött. Hozzánk hasonlóan ő is '56-ban hagyta el Magyarországot, de a forradalom alatt jól forgolódott, mert aznap, amikor megalakult Nagy Imre utolsó, már többpárti kormánya, bejutott a Parlamentbe. Itt lefotózta Tildy Zoltánt, Kéthly Annát, Losonczy Gézát és Malétert, majd fölmentek autóval a Várba, a plébániára, ahová éppen megérkezett három katonatiszt kíséretében a kiszabadított Mindszenty bíboros. Kálmán Béla őt is lencsevégre kapta. Ezek a felvételek a szó szoros értelmében aranyat értek, mert (amint azt Béla egyik jóval későbbi leveléből megtudtam), Bécsben 125 dollárt kapott értük az Associated Press-től. Ezek után Béla azok közé a ritka magyarok közé tartozott, akik „gazdagon”, vagyis dollárral a zsebükben érkeztek Camp Kilmerbe. Ahonnan Béla egy nagy chicagói fotóüzembe került, először kulimunkára, de a főnök hamarosan fölfedezte magának a tehetséges magyar menekültet, aki közben egész túrhatően megtanult angolul, s akire a képmásolásnál nagyobb feladatot is rá lehetett bízni. Nem sokkal később Bélát megbízta az illusztrált *Life* magazin, hogy készítsen képeket az amerikai magyar menekültekről. Ez a felkérés nagy megtiszteltetés volt, de Béla később panaszkodott, hogy miután ebből a célból körbeutazta az Egyesült Államokat, mintegy húszezer elkészült fotójából a magazin mindössze tizenhatot használt fel. Közölték vele, hogy ez Amerika, itt más neves fényképészek is hasonló „szórással” dolgoznak. Chicago után Béla New Yorkban dolgozott, majd 1960-ban került Bostonba, ahol pár évvel később sikerült megvennie a „Studio 350 Newbury Street” nevű, műszaki felvételeket előkészítő stúdiót, ahol maga is alkalmazásban volt. De Kálmán Béla csak akkortól élhetett igazán művészetének, amikor 1965-ben feleségül vette a jómódú és férje támogatásában nagyvonalú Ednát.

Stúdiója ugyan jól működött, de Bélának egy idő után elege lett a rendelésre készített reklámfotókból. Engem is lefotózott 1974-ben, amikor nála jártam – nosztalgikusan tekintek vissza akkori dús hajzatomra. Viszont a hetvenes években elkezdett utazgatni, és ebből egymás után születtek szebbnél-szebb könyvei. Más szóval főleg portréfotósból, illetve termékeny színházi-operai fotósból (Magyarországon gyakran fényképezett színészeket) Béla először igazi fotóművésszé, majd fokozatosan a fényképezés nemzetközi rangú mesterévé emelkedett. 2007-ben Kecskeméten kiadott *Kálmán Béla utazásai* című albumából látni, hogy bár korábban is voltak díjnyertes „művészfotói” (például az 1955-ös *Poros út a Bükkben*), és már a hatvanas években is csinált érdekes képeket Itáliában, illetve Amerikában, első egzotikus kirándulására 1970-ben került sor, amikor Angkor Watot fényképezte Kambodzsában. Ebből lett az *Angkor* című fotóalbum, ami New Yorkban jelent meg. Ezt kilenc újabb fotóalbum követte európai és amerikai kiadóknál és széles körű nemzetközi elismerés – 1984-ben az UNESCO FIAP nevű fotográfus szövetsége a „mester” címet adományozta Bélának, ő volt az első amerikai, aki ezt a címet megkapta. [...]

Gömöri György: Emléksorok Kálmán Béláról. FORRÁS, 2012. június

— INDEX

HOL-

A Mikó András Alapítvány idén is díjazta azt a kolozsvári végzős hallgatót, aki mind tanulmányi eredményei, mind szépirodalmi munkássága révén méltán emlékeztet a díj névadójára, a tragikusan elhunyt tehetséges íróra. A 2012-es díjazott Gondos Mária-Magdolna.

Jeles erdélyi és anyaországi írók, költők, irodalomkritikusok, illetve könyvkilencedik részvételével július 5–9. között kilencedik alkalommal szervezték meg Nagyváradon a Partiumi Írótábort. Az irodalmi találkozó keretében több előadást tartottak, és számos könyvbemutatóra is sor került. A Partiumi Írótábor a hagyományoknak megfelelően díjátadással zárult. Az idei irodalmi kitüntetést Oláh János költő, író vehette át Barabás Zoltántól, a Partiumi Írótábor főszerkesztőjétől.

A Kárpát-medencei Irodalmi Társaságok Szövetsége (KITÁSZ) vándorgyűlést tartott Marosvásárhelyen, július 12-14-

én. Az eseményen erdélyi, magyarországi, vajdasági és kárpátaljai irodalmi társaságok képviselői vettek részt. A szövetség 22 éves múltjában megszokottá vált, hogy a Kárpát-medence más-más tájain gyűlnek össze. Marosvásárhelyen a 21. vándorgyűlést tartotta a szervezet. Az erdélyi magyarság szellemi értékei című tanácskozás keretében az erdélyi magyar irodalomhoz, az erdélyi kultúrához kötődő témában hangzottak el előadások.

Eltitva és elfelejtve – A hallgatás és elhallgatás éve a magyar irodalomban – ezzel a mottóval rendezik meg augusztus 15-17. között a negyvenedik, jubileumi Tokaji Írótábort. „Az irodalom és a politikai hatalom viszonya a XX. században végzetesen befolyásolta az alkotói sorsokat, irodalmi pályákat, a frissen formálódó és a már lezárt életművek helyzetét. (...) A 40. Tokaji Írótábor azért idézi meg azokat a történelmi pillanatoakat, amikor a diktatúra a megtorlás, a tiltás, a korlátozás rendszerét létrehozta, ill. amikor az ízlésbeli és ideológiai eszmecserét akadályozó gyanakvás és

megosztottság túléli korát, hogy felhívja a figyelmet a jelen kétarcúságára, egy-szersmind ösztönözze egy előítéletekkel teli, értékszaváros korszak örökségének felmérését és felszámolását” – írja felhívásában az írótábor kuratóriuma. A hagyományok szerint a Tokaji Esték sorozatban alkotóműhelyek, folyóiratok bemutatkozása, felolvasóest és minőségi tokaji kóstolás várja a résztvevőket.

Az Erdélyi Magyar Írók Ligája (E-MIL) idei írótáborát augusztus 30. és szeptember 2. között tartják a háromszéki Árkoson, az ottani Európai Tanulmányi Központban. Az idei tábor témája a kortárs erdélyi irodalom elmúlt 22 esztendeje. A programban előadások, kerekasztal-beszélgetések, viták és felolvasóestek szerepelnek. Az E-MIL rendezvényeivel jelen lesz a Kolozsvári Magyar Napok III. kiadásán is, az augusztus 16-18. közötti időszakban, a Bulgakov kávéház hátsó teraszán.

-MI

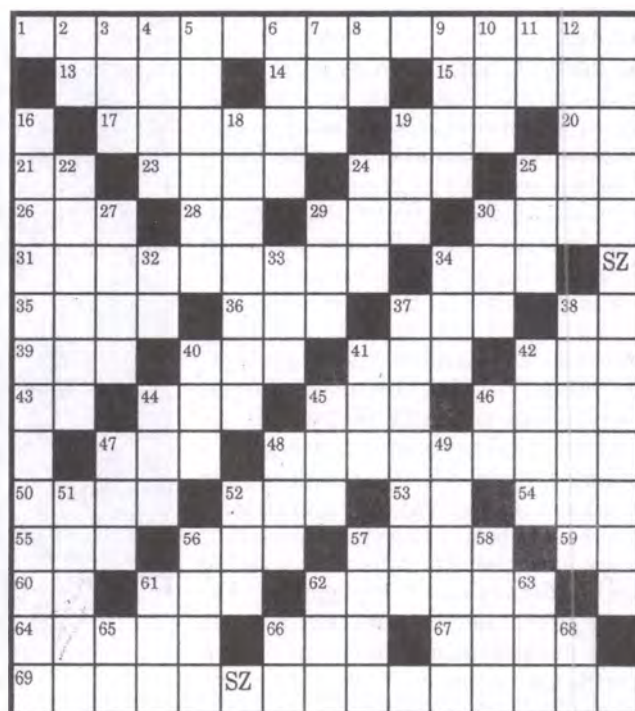
Beszéd

VÍZSZINTES

1. Grácián megállapítása; első rész. 13. Szalmaköteg. 14. Titkon figyel. 15. Gogol műve. 17. Átöleio. 19. Holland városka. 20. Hangzópáros. 21. Zeus kedvese. 23. Male ... 24. Becézett Attila. 25. Görög viszályistennő. 26. Bemodsk! 28. A tantál vegyjele. 29. Orosz hármas. 30. Történelmi időszak. 31. Serkentés, ösztökélés. 34. Lao-ce izmusa. 35. Terménytároló. 36. Talpon van. 37. Felső végtag. 38. A házba. 39. Beóciai hős. 40.... Klub; tévéadó. 41. Egykori tömegmérték. 42. Mely ideig. 43. Kissé önző! 44. Kénre utaló idegen előtag. 45. Lep, borít. 46. Angol női név. 47. Szintén, angolul. 48. Rébusz megfejtése. 50. Francia folyó. 52. Rin-tin-...; hollywoodi kutyaszár. 53. A rénum vegyjele. 54. Zavart Liz! 55. Máltai, német és osztrák autójelzés. 56. Idegen művészet! 57. Juhhodály. 59. Idegen előtag: tojás, pete. 60. Kicsinyítő képző. 61. Keserűsége fogalom. 62. Parancsol, rendelkezik. 64. Idegen előtag: kevés. 66. Pásztortánc kelléke. 67. Huszárvégtag. 69. Grácián megállapítása; második, befejező rész.

FÜGGŐLEGES

2. Belső hiba! 3. Bejglitöltelék. 4. Skandináv férfinév. 5. Tokió reptere. 6. ... achtung!; Le a kalappal! 7. Idegen előtag: új. 8. Ugyancsak. 9. Jászvásár román neve. 10. Néma nézés! 11. Dobolni kezd! 12. Dolgozatot készített. 16. Eredeti helyére gyömszöl. 18. Azt a helyet nézni tudó. 19. Becézett Otília. 22. Nagyot vág a hátára. 24. ... poetica; költészet-tan. 25. Egykori hordómérték. 27. Teherán a fővárosa. 29. Lapos edény. 30. Váltott evezőlapát. 32. Azonos betűk. 33. Azonos római számok. 34. Hajófar. 37. Borfajta. 38. Kritizáló. 40. Folyó, spanyolul. 41. ... It Be; a Beatles slágere. 42. Afrikai ország. 44. Lábuuj, angolul. 45. Vége a francia filmnek! 46. Már kezdődik! 47. Rövidítés cégtáblán. 48. Mely személyt? 49. Emeletről a földszintre lépőzik. 51. Itt, alul (népies). 52. Olasz hármas. 56. Ipa. 57. Felvonás, olaszul. 58. Monori ...; színésznő. 61. Egon beceneve. 62. Az urán, az oxigén és a vanádium vegyjele. 63. Esetleg. 65. Papírmérték. 66. A bárium vegyjele. 68. Igeköető.

A Helikon 13. számában megjelent Háy című rejtvény megfejtése: *Ítélet éjszakája; Varró Gábor igazsága.*

BOTH LÁSZLÓ

Az oldalt gondozta NAGY MÁRIA

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și Consiliului local Cluj-Napoca.

Kiadványunkat Kolozsvár Polgármesteri Hivatala és Városi Tanácsa is támogatja.

Redacția Helikon susține și promovează municipiul la titlul de Capitală culturală europeană. Szerkesztőségünk segíti a Városi Tanácsot az Európai Kulturális Főváros cím elnyerésében.

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN

Főszerkesztő-helyettes: KARACSONYI ZSOLT

Feladós titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkálars:

KIRÁLY LÁSZLÓ

SZŐCS ISTVÁN

Szerkesztőség:

DEMETER ZSUZSA: kritika

MÓZES ATTILA: próza

PAPP ATTILA ZSOLT: társzművészetek

RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számtalékos fordítás: NAGY MÁRIA, nyomtatja a Miskolczi Kis Működés református sajtóközpont

A szerkesztőség címe: 400217 Cluj-Napoca, str. Câmpeni 13. Posta: 245. telefon: (004) 0264 431690, telefon/fax: (004) 0264 431 577, villámposta: kvarti.helikon@gmail.com
A HELIKON alapítványi támogatással jelenik meg — kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288 Honlap: www.helikon.ro